

Sprawozdanie merytoryczne
z realizacji zadania pt. „Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu
Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody
i edukacji ekologicznej” wg harmonogramu rzeczowo-finansowego
do umowy nr WFOŚ/D/723/196/2019

*Uczestnicy wszystkich zadań edukacyjnych Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych
zostali poinformowani o dofinansowaniu zadań ze środków Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.*

**Pkt. 1. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –
Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” w zakresie ochrony przyrody i edukacji
ekologicznej**

W 2019 r. w ramach zadania pn. ‘**Ochrona przyrody i środowiska oraz edukacja ekologiczna w Parku Krajobrazowym „Mierzeja Wiślana” i jego otulinie**’ podjęte zostały działania, mające na celu zachowanie cennych walorów przyrodniczych i krajobrazowych Parku i jego otuliny, poprzez ochronę istniejących i kształtowanie nowych siedlisk dla zwierząt oraz edukację społeczeństwa i turystów.

Realizacja ww. zadania ma na celu kompensację negatywnych zmian, jakie zaszły w środowisku przyrodniczym PKMW i jego otuliny w ciągu minionej dekady oraz utrzymanie stworzonych w ostatnich latach lokalnych ostoj bioróżnorodności i kontynuację działań edukacyjnych.

Jednym z działań odpowiadającym na intensyfikację rolnictwa w rejonie strefy ochronnej PKMW, są tworzone o lat zadrzewienia śródpolne (szpalery wierzbowe, remizy). Prace zapoczątkowane w 2008 r. przez pracowników Parku przyniosły już wymierne efekty. Dzięki dofinansowaniu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku oraz partnerów projektu posadzono do roku 2018 3 450 żywokołów wierzbowych oraz około 13 600 szt. sadzonek drzew i krzewów rodzimych gatunków oraz drzew owocowych.

W lutym br. przeprowadzono kontrole, podczas których wytypowano odcinki do tegorocznych prac. Na przełomie marca i kwietnia przeprowadzono zabiegi pielęgnacyjne polegające na ogłowieniu i podcięciu gałęzi wierzb, które osiągnęły już odpowiednie wymiary. Uzupełniono lub wymieniono zniszczone osłonki drzew, uprzątnięto tereny zadrzewień z odpadów. Dalsze prace polegały na wzmocnieniu istniejących szpalerów poprzez nasadzenie 40 żywokołów i 400 drzewek owocowych (wiosenne i jesienne nasadzenia). Prace wykonywano w miejscach, gdzie z różnych przyczyn naturalnych wypadły młode drzewa posadzone przez pracowników Parku i pozostałych jednostek PZPK w latach ubiegłych (np. zgryzienie przez zwierzynę płową i bobry, przemarznięcie). Dodatkowo wydłużono

istniejące szpalery o drzewa owocowe starych odmian jabłoni. W czerwcu wykoszono roślinność towarzyszącą, zagłuszającą sadzonki w celu ułatwienia wzrostu drzewom i krzewom, posadzonym w zarówno w bieżącym roku, jak i poprzednich latach). W ostatnim kwartale br. przeprowadzono intensywne kontrole i prace chroniące sadzonki przed zgryzaniem przez zwierzęta oraz przed silnym wiatrem, wzmocniono palikami i zabezpieczono osłonkami. W związku z realizacją zabiegów pielęgnacyjnych ze środków WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono paliwo do piły i quada oraz wykaszarki bijakowej. Zakupiono również pas dla kosiarza oraz materiały eksploatacyjne do ww. sprzętu. Zakupiono również osłonki zabezpieczające sadzonki.

Wymierne efekty przynosi również edukacja mieszkańców, dzięki czemu obserwuje się wzrost zainteresowania ze strony rolników i naśladowanie naszych działań. W otulinie Parku przybyło zadrzewień, a w związku z tym miejsc bytowania zwierząt. Odtworzony został przy tym, przynajmniej częściowo, tradycyjny krajobraz żuławski. Aby nie utracić efektów prac z ostatniej dekady niezbędne jest ciągle wzmacnianie sieci lokalnych korytarzy ekologicznych i utrzymanie istniejących zadrzewień śródpolnych.

Drugą składową zadania jest rewitalizacja i utrzymanie istniejących siedlisk (miejsc podmokłych i zbiorników wodnych) ważnych dla gatunków chronionych i zagrożonych.

Teren PKMW i jego otuliny znany jest z ogromnego bogactwa awifauny, co jest związane z przebiegiem w tym rejonie ważnych dla Europy szlaków migracyjnych ptaków. Wysoka atrakcyjność terenu dla tej grupy zwierząt wynika przede wszystkim z różnorodności siedlisk oraz związanych z nimi miejsc odpoczynku i żerowisk. Należą do nich m.in. niewielkie obniżenia terenu okresowo wypełnione wodą i małe zbiorniki oraz przyległe do nich łąki i mozaikowe poletka upraw rolnych. Niestety, łąki na Żuławach są w ostatnich latach często zamieniane na pola uprawne, uprawy rolne w gospodarstwach wielkotowarowych upraszczane do monokultur, a woda w płytkich obniżeniach terenu z powodu coraz częstszych okresów suszy bardzo często wysycha i miejsca takie przestają być atrakcyjne dla ptaków jako żerowiska, kąpieliska i wodopoje.

Dzięki dofinansowaniu zadania w poprzednich latach ze środków WFOŚiGW w Gdańsku na wykonanym zagłębieniu, gdzie w okresach suszy uzupełniany jest ubytek wody, obserwuje się obecność licznych ptaków. W bieżącym okresie sprawozdawczym kilkakrotnie uzupełniano wodę w zbiorniku oraz wykoszono roślinność w otoczeniu zbiornika, w celu zwiększenia potencjału przyrodniczego obiektu oraz utrzymania w jego otoczeniu łąki świeżej ze związku *Arrhenatherion elatioris* (w sieci Natura 2000 jest to chronione siedlisko przyrodnicze o kodzie 6510) jako miejsca wypoczynku i żerowania ptaków). Jest to jedna z ostatnich łąk ocalałych w tej części otuliny Parku, która dzięki tradycyjnej gospodarce rolnej, jest wciąż atrakcyjna jako miejsce lęgowe dla rycyka i czajek.

Na realizację zadania zakupiono paliwo do: quada, wykaszarki bijakowej i pompy. Tworzenie, pielęgnacja oraz ochrona zadrzewień śródpolnych oraz zbiorników wodnych przyczynia się do stopniowej poprawy walorów krajobrazowych, przywraca utracone walory przyrodnicze obszarów wiejskich najcenniejszych fragmentów otuliny Parku. Odtwarzanie elementów krajobrazu rolniczego przyjaznych ptakom i innym organizmom ma ogromne znaczenie ochronne, mikroklimatyczne i kulturowe. Zaobserwowano wzrost ilości zwierząt oraz różnorodności gatunków w rejonie objętym działaniami. W młodych koronach wierzb

zaobserwowano liczne gniazda ptaków śpiewających, w remizach obecne są liczne ssaki (sarny, borsuki, zające). Wpływa to pozytywnie na rozwój turystyki - tereny, na których prowadzone są nasadzenia, położone są w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru Natura 2000 Zalew Wiślany PLB280010 oraz w sąsiedztwie i na terenie obszaru Natura 2000 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007. W sąsiedztwie biegnie lokalny szlak rowerowy – Duża pętla żuławska, który cieszy się dużym uznaniem.

Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” położony jest na jednym z najatrakcyjniejszych pod względem wypoczynku i turystyki regionów Polski. Mierzeja Wiślana i jej okolica przyciąga tłumy turystów z Polski i spoza jej granic, a to może pociągać za sobą skutki w postaci presji turystycznej. Najważniejsze zagrożenia dla walorów PKMW to natężony ruch pojazdów i niewłaściwe parkowanie oraz nielegalne porzucanie antropogenicznych odpadów w lasach, przy drogach, a nawet na wydmach i w pobliżu wód powierzchniowych. Ruch turystyczny nasila się w okresie letnim, a w szczególności w okresie dużej insolacji oraz wysokich temperatur, czyli w okresie kiedy przyroda jest również obciążona brakiem wody i bardziej podatna na zniszczenie. Dlatego też od lat pracownicy Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana” dokładają wszelkich starań, aby zachować najcenniejsze elementy krajobrazu, charakterystyczne dla Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych. Przejawem tego są akcje porządkowe i edukacyjne, mające na celu utrzymanie czystości i zachowanie odpowiednich zasad bezpieczeństwa w terenie. Podejmowane przez pracowników Parku działania mają na celu wykształcenie odpowiedniego poziomu świadomości ekologicznej poprzez wskazanie społeczeństwu zależności występujących w przyrodzie i rangi różnorodności biologicznej w systemie ochrony przyrody. Każdego roku, przy okazji licznych imprez plenerowych, pracownicy Parku spotykają się z mieszkańcami i turystami, zachęcając ich do zaangażowania się w różnorodne akcje na rzecz ochrony przyrody i środowiska. Kontynuację tych działań w ramach kampanii „Chroń przyrodę dla siebie i przyszłych pokoleń” stanowi cykliczna akcja „Nie bądź patałachem i posprzątaj Mewią Łachę”, która odbyła się w roku 2019 w dniu 30 marca i 28 września. Wzięło w niej udział około 110 osób. Akcję prowadzono w rezerwacie przyrody „Mewia Łacha” (gdzie z tego typu działaniami wpisujemy się w aktualne zadania ochronne dla rezerwatu) i jego sąsiedztwie. Ponadto działania porządkowe posłużyły ochronie m. in.: kidziny (chronione siedlisko przyrodnicze 1210), przedwydmia (2110), wydm białych (2120) i szarych (2130), zmieraczka plażowego (*Talitrus saltator*) oraz licznych ptaków. W zebrano około 11 m³ odpadów (głównie opakowań plastikowych i szklanych). Sprawozdanie z wykonania prac zostało przesłane do RDOŚ w Gdańsku.

We współpracy ze szkołą w Sztutowie posprzątano również okolice jednej z rzek – Wisły Królewieckiej. Wspólnie z wychowankami Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Malborku uprzątnięto obszary leśne w sąsiedztwie ścieżki przyrodniczej „Las wokół nas”. Ponadto w ramach własnych możliwości pracownicy Parku sami porządkują teren Parku i strefy ochronnej, jednocześnie napominając właścicieli posesji sąsiadujących z terenami cennymi przyrodniczo o większe zainteresowania otoczeniem i interweniowanie w przypadkach zanieczyszczenia środowiska.

Przeprowadzenie akcji porządkowych było możliwe dzięki opłaceniu ze środków WFOŚiGW w Gdańsku wywozu zebranych śmieci oraz zakupowi paliwa na przewóz worków

ze śmieciami do kontenerów, a także worków i rękawiczek.

W kontekście problematyki gospodarki odpadami Park Krajobrazowy włączył się w organizację I Pikniku Ekologicznego w Sztutowie, który odbył się 4 maja 2019 r. Na stoisku wykorzystano pomoce naukowe zakupione ze środków WFOŚiGW w Gdańsku, dotyczące segregacji odpadów oraz zaprezentowano odpady stanowiące przyczynę śmierci dużych ssaków. Na stoisku edukowano w temacie ogromnych zagrożeń, jakie niesie porzucanie odpadów w środowisku, zachęcano do udziału w akcjach porządkowych na terenie całego Parku. W ramach festynu odbyły się konkursy, warsztaty z recyklingu, akcja Wymień butelkę na drzewko. Można również było własnoręcznie posadzić kwiaty w rabatach na terenie miejscowości.

Działania z ochrony czynnej prowadzone w ramach powyższych trzech składowych zadania realizowanego przez Pracowników Parku ukierunkowane były na całość środowiska przyrodniczego, w tym liczne gatunki chronione oraz wpisane do krajowej czerwonej księgi. Przyczyniły się one do poprawy siedlisk lęgowych lub żerowisk dla przynajmniej 30 gat. ptaków w tym m.in. przedstawicieli siewkowatych: siewki złotej (*Pluvialis apricaria*), kulika wielkiego (*Numenius arquata*) i mniejszego (*Numenius phaeopus*), bekasika (*Lymnocyptes minutus*), rycyka (*Limosa limosa*), kszczyka (*Gallinago gallinago*), kwokacza (*Tringa nebularia*), samotnika (*Tringa ochropus*), łączaka (*Tringa glareola*), krwawodzioba (*Tringa totanus*), brodzca śniadego (*Tringa erythropus*), bataliona (*Philomachus pugnax*), biegusów: zmiennego (*Calidris alpina*), krzywodziobego (*Calidris ferruginea*), malutkiego (*Calidris minuta*) oraz czajki (*Vanellus vanellus*), pospolitych ptaków wróblowatych i innych, m. in.: czapli siwej (*Ardea cinerea*), bociana białego (*Ciconia alba*), kaczek, gołębi.

W ciągu całego roku pracownicy Parku monitorowali na bieżąco teren Parku i otuliny pod kątem zagrożeń. W ramach zadania szczególną uwagę poświęcono siedliskom i biotopom cennym, a jednocześnie najbardziej narażonym na presję lokalnej społeczności oraz turystów. W ich rejonie przeprowadzane były kontrole stanu przyrodniczego, prowadzono edukację i upominano turystów. Na potrzeby realizacji tego zadania na bieżąco zakupywane było paliwo. Odbyło się 9 całodziennych patroli ze służbami mundurowymi z terenu Parku i otuliny.

Kolejną składową zadania są prace na rzecz wsparcia miejsc lęgowych ptaków. W pierwszym półroczu br. dzięki interwencji pracowników Parku wraz z pracownikiem Energi dokonano konserwacji jednego z gniazd na terenie Parku. Pracownicy Parku zamontowali dwie nowe, samodzielnie wyplecione z wierzby podstawy pod gniazda na słupach we współpracy z Urzędem Gminy Stegna oraz OSP Stegna. W ramach działania ze środków WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono paliwo na dojazdy.

Wzorem lat ubiegłych w 2019 r. w trosce o dobrostan zwierząt i bezpieczeństwo mieszkańców oraz turystów pracownicy Parku podejmowali interwencje do osłabionych lub rannych zwierząt, udzielając im doraźnej pomocy. Różne gatunki ptaków i ssaków o każdej porze roku znajdują opiekę i najczęściej tymczasowe lokum. Brak w pobliżu lokalnego azylu lub ośrodka rehabilitacji zwierząt chronionych (najbliższe znajdują się 50–70 km od siedziby Parku) oraz ograniczone możliwości w dotarciu do ww. instytucji powoduje, iż taka działalność

naszej jednostki jest niezbędna. Pracownicy Parku budują tym samym pozytywny wizerunek służby ochrony przyrody, udzielając doraźnej pomocy zwierzętom, które ucierpiały podczas różnych zdarzeń, w tym kolizji z infrastrukturą i samochodami lub zostały pogryzione przez puszczone luzem psy. W ciągu br. pracownicy interweniowali 55 razy. Bobry, zające, sarny, zaskroniec, kormorany, mewy, bociany, perkozy, łabędzie, łyski oraz pojedyncze: kopciuszek, jerzyk i myszołów, przywożone były często z odległych miejsc. W większości po oględzinach, wypuszczone zostały od razu na wolność w miejscach spokojnych, z dala od natłoku turystów. Jednak w kilku przypadkach niezbędna była fachowa pomoc. Na potrzeby realizacji zadania dzięki dofinansowaniu zadania ze środków WFOŚiGW w Gdańsku zakupiono paliwo na dojazdy, karmę.

Nieodłączną częścią prac terenowych są działania w zakresie edukacji ekologicznej, której celem jest kształtowanie właściwych postaw oraz budowanie świadomości ekologicznej. W okresie sprawozdawczym objęliśmy swoimi działaniami ponad 4 464 osób (67 spotkań).

W osiągnięciu powyższych celów w edukacji są konkursy. Przygotowując się do udziału w nich uczestnicy poszerzają swoje wiadomości w określonej tematyce, kształtując tym samym właściwe postawy proekologiczne i odpowiedzialność za przyrodę. Chcąc chronić przyrodę i środowisko trzeba je najpierw dobrze poznać, by umieć poprawnie diagnozować problemy, zagrożenia, przy jednoczesnym zapewnieniu funkcjonowania gospodarki człowieka na danym terenie.

W okresie sprawozdawczym Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” kontynuował ogólnopolski konkurs: „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” edycja 2018/2019 oraz rozpoczął edycję 2019/2020. Wiedza nt. parków krajobrazowych i innych form ochrony przyrody oraz ich znaczenia w naszym kraju wciąż nie jest na odpowiednim poziomie. Udział w konkursie daje uczestnikom możliwość nie tylko zdobycia i pogłębienia wiadomości dotyczących tych form ochrony przyrody w naszym kraju, ale przede wszystkim poszerzenie wiadomości z zakresu ekologii. Konkurs ma na celu motywowanie uczniów do działań na rzecz ochrony przyrody i środowiska w najbliższym otoczeniu, a także wyłanianie talentów oraz rozbudzanie ciekawości poznawczej i twórczej uczniów. Ważnym atutem konkursu jest również integracja uczniów oraz wymiana doświadczeń między szkołami i służbami parków krajobrazowych. Dzięki oprowie medialnej, jaka towarzyszy wydarzeniu, wiedza w temacie konkursu trafia do szerszego grona uczestników. W styczniu w siedzibie parku odbył się III etap konkursu, a w etapie wojewódzkim drużyna z PKMW zajęła drugie miejsce. W IV kwartale przeprowadzona etapy I i II nowej edycji.

W październiku i listopadzie pracownicy Parku przeprowadzili powiatowy konkurs „Jestem integralną częścią przyrody – Przyroda Żuław i Mierzei Wiślanej”. To już IX edycja skierowana do uczniów klas 5-8 szkół podstawowych z terenu Parku i otuliny oraz pozostałej części powiatu nowodworskiego. Konkurs składał się z 3 etapów: szkolnego międzyszkolnego i powiatowego. Etap szkolny poprzedzony został spotkaniem z pracownikiem Parku i pogadanką tematyczną. W tym roku w 10 spotkaniach udział wzięło 313 uczniów z 11 szkół podstawowych. Pracownik Parku przypominał uczniom, czym zajmuje się ekologia, jakie działania z zakresu ochrony czynnej podejmowane są na rzecz ochrony bioróżnorodności na terenie Parku i otuliny, roli krajobrazu w przyrodzie i życiu człowieka, walorach Parku Krajobrazowego „Mierzeja Wiślana” i innych form ochrony przyrody. Finał IX edycji odbył się

29 listopada 2019 r. w siedzibie Parku. Przystąpiło do niego 32 uczniów.

Od lat Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” prowadzi edukację ekologiczną w regionie. Pracownicy Parku wykorzystują każdą możliwą okazję do zaprezentowania walorów obszaru oraz problematyki ochrony wartości przyrodniczych i kulturowych. Duże możliwości w tym zakresie dają imprezy plenerowe – lokalne pikniki, festyny, dożynki oraz imprezy wojewódzkie, ogólnopolskie, itp. Umiejętnie zaaranżowane stoisko, przyciąga uwagę i daje okazję do nawiązania dialogu w tematyce ochrony przyrody w regionie oraz wpływu człowieka na środowisko. W br. pracownicy Parku uczestniczyli w 12 imprezach plenerowych w tym w pikniku edukacyjnym „Bioróżnorodność – poznaj by zachować”, Dniach Rybaka, Festynach Rodziny, Dniach Dziecka, XXI Mistrzostwach Świata w poławianiu w bursztynie, Ptasim Pikniku. Imprezy te skierowane są do mieszkańców i turystów. Stoisko Parku, dzięki posiadanym eksponatom i umiejętnie aranżowanej makiecie, zawsze cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Pracownicy Parku poruszają tematy z zakresu ekologii, ochrony przyrody i środowiska, niejednokrotnie odpowiadając na trudne pytania dotyczące gatunków konfliktowych i kontrowersyjnych działań, kształtując właściwe postawy ekologiczne i podnosząc poziom wiedzy rozmówców. Zgodnie z harmonogramem WFOŚiGW zakupiono drobne materiały edukacyjne i promocyjne, jako upominki w mini konkursach i zabawach z dziećmi.

Na stałe do kalendarza oferty edukacyjnej Parku wszedł rajd terenowy „Szlakami Mierzei Wiślanej”, który daje możliwość zapoznania się z walorami Parku pod okiem wyspecjalizowanej kadry naszej jednostki. W 2019 r. poprowadzono trasę w północno-zachodniej części otuliny Parku, w sąsiedztwie rezerwatu „Mewia Łacha” i Przekopu Wisły. Znajdują się tam jedne z najciekawszych elementów przyrodniczych i historycznych (zabytkowa zabudowa, Przekop Wisły). W trakcie Rajdu przeprowadzono warsztaty przyrodnicze oraz konkurs z wiedzy z nagrodami oraz przygotowano ciepły posiłek turystyczny.

17 października 2019 r. w Sztutowie odbyło się Grzybobranie z Parkiem – edukacyjne warsztaty już po raz 9 organizowane przez Pracowników Parku. Uczestniczyło w nim 55 grzybiarzy – uczniów Szkoły Podstawowej w Sztutowie.

W poniedziałek 21 października 2019 r. odbył się edukacyjny spacer krajobrazowy pod hasłem „Woda w krajobrazie”, zorganizowany we współpracy z pracownikami Muzeum Stutthof. Spacer obejmował fragment Mierzei Wiślanej oraz Żuław Wiślanych. W spacerze udział wzięło blisko 50 osób, w tym uczniowie ze szkoły podstawowej w Sztutowie.

W ramach edukacji ekologicznej przeprowadzono również akcję „Pomóżmy zwierzętom przetrwać zimą”. Akcja realizowana była w pierwszym i ostatnim kwartale br. roku. Tegoroczną zbiórkę kasztanów i żołądźki przeprowadzono w końcu września i w październiku. Zebrane w szkołach kasztany trafiały do leśnych pańników. Żołądźki wysuszono i zabezpieczono – będą stopniowo wywożone do leśnych karmisk, trafiły również do specjalnych skrzynek dla sójek. W akcji wzięli udział uczniowie ze szkół z terenu Parku i otuliny skąd owoce były odbierane na bieżąco oraz kilka placówek z powiatu nowodworskiego. Za zebrane kasztany i żołądźki dla szkół i indywidualnych mieszkańców przekazano sadzonki drzew owocowych. Akcję dofinansowano ze środków WFOŚiGW w Gdańsku. Pracownik Parku wygłosił również 4 pogadanki dla uczniów z placówek powiatu nowodworskiego (197 osób), omawiając z uczestnikami sytuację zwierząt na Mierzei Wiślanej i propagując właściwe postawy względem

zwierząt, a przede wszystkim wyjaśnił zasady związane z dokarmianiem. W ramach zadania pod opiekę pracowników Parku trafiły również osłabione zwierzęta, które po kilkudniowym okresie rekonwalescencji powracały na wolność. Zakupiono również karmę dla ptaków.

W br. dzięki środkom z WFOŚiGW wzmocniono również zagospodarowanie turystyczne o trzy tablice informacyjne – dwie poświęcone zwierzętom związanym z plażą i jedną z mapą Parku.

Ponadto na potrzeby realizacji składowych zadania ze środków WFOŚiGW w Gdańsku na bieżąco zakupywane było paliwo na dojazdy na warsztaty i zajęcia do placówek oświatowych, które są w stałej współpracy z naszą jednostką. Zakupiono również drukarkę wielofunkcyjną, materiały biurowe na potrzeby prowadzonych zajęć oraz artykuły spożywcze na potrzeby organizacji drobnych poczęstunków dla uczestników realizowanych akcji plenerowych i konkursów.

Realizowanym w ramach zadania projektem towarzyszą akcje informacyjne poprzez artykuły w prasie oraz informacje na stronie internetowej PZPK.

Jak co roku, pracownicy Parku wykorzystują do realizacji zadań posiadany sprzęt. W przypadku nasadzeń żywokółów, pokosów używany jest sprzęt zakupiony w ubiegłych latach ze środków WFOŚiGW w Gdańsku. W edukacji wykorzystywane są pomoce dydaktyczne, przygotowane merytorycznie w taki sposób, aby mogły być wszechstronnie wykorzystywane przez najbliższe lata w różnorodnych zadaniach. Dzięki bardzo dobrej współpracy z licznymi instytucjami i samorządami osiągnęte są wyższe wskaźniki i lepsze efekty.

Pkt. 2. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Trójmiejski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Ochrona czynna płazów w TPK. Zmniejszenie negatywnych skutków urbanizacji terenów graniczących z TPK oraz rozwoju infrastruktury drogowej w obrębie Parku dla populacji płazów poprzez montaż płotków ograniczających ich śmiertelność na wybranych osiedlach mieszkaniowych w Gdyni oraz na terenie leśnictw: Marianowo i Zwierzyniec

W ramach przygotowań do działań z zakresu ochrony czynnej dokonano naprawy i wzmocnienia płotka zabezpieczającego dla płazów, przymocowanego na stałe do ogrodzenia osiedla Fort Forest w Gdyni-Chwarznie. Siatkę z tworzywa sztucznego wymieniono częściowo na bardziej trwałą ocynkowaną siatkę stalową.

W ramach działań z zakresu ochrony czynnej płazów na terenie TPK i w jego bezpośrednim otoczeniu, podobnie jak w latach ubiegłych na osiedlu Sokółka I w Gdyni został ustawiony okresowy płotek ochronny – naprowadzający (o długości około 100 metrów) z wiadrami do zbierania płazów (w strefie granicznej osiedla i lasu). Płotek ustawiony został w drugiej połowie marca. W trakcie codziennych kontroli pracownicy TPK i wolontariusze przenosili

zgrupowane w wiadrach płazy do pobliskich zbiorników wodnych. Dodatkowo przenoszone były osobniki, które zgromadziły się przy płotku i nie wpadły do wiader. Przenoszono także płazy znalezione na jezdni, parkingach i chodnikach w obrębie osiedla. W sumie przeniesionych zostało 101 osobników ropuchy szarej, 4 żaby trawne oraz 4 żaby moczarowe.

W północnym kompleksie Parku, w rejonie miejscowości Wyspowo (przy północnym krańcu jeziora Wyspowo) pracownicy Parku postawili także drugi tymczasowy płotek zabezpieczający dla płazów, o długości ponad 100 m. Płotek naprowadzał płazy do przepustu pod drogą gruntową Nowy Dwór Wejherowski – Gniewowo (ul. Cystersów). Do płotka umocowane zostały plansze z informacją o celu wykonanego zabezpieczenia. W trakcie trwania okresu wiosennej migracji płazów prowadzone były regularne kontrole płotka. Kontrole przeprowadzali pracownicy Parku i wolontariusze. Kontrole służyły wyłapaniu osobników, które pozostały przy ogrodzeniu a także płazów znalezionych na drodze w okolicach płotka. W trakcie wszystkich kontroli przeniesiono do zbiorników wodnych w sumie 443 płazów. Najwięcej przeniesionych zostało osobników ropuchy szarej – w sumie 245 osobników oraz traszki zwyczajnej – 101 osobników.

Podczas prac terenowych na drodze w rejonie wykonanego zabezpieczenia odnotowano także 28 martwych osobników ropuchy szarej oraz po dwa martwe osobniki z gatunków traszka grzebieniasta i traszka zwyczajna.

Skład gatunkowy przenoszonych płazów wraz z podaną liczbą przeniesionych osobników (w nawiasie podano martwe osobniki):

1. traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* – 13(2),
2. traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris* – 101(2),
3. ropucha szara *Bufo bufo* – 245(28),
4. żaba trawna *Rana temporaria* – 19(0),
5. żaba moczarowa *Rana arvalis* – 65(0),

Po zakończeniu okresu migracji płazów pracownicy parku dokonali demontażu obydwu tymczasowych płotków.

W następnych latach planowana jest kontynuacja akcji czynnej ochrony płazów.

Postawienie płotków zabezpieczających dla płazów w znaczący sposób ograniczyło śmiertelność płazów na drogach i parkingach osiedla Sokółka I w Gdyni oraz na drodze przy północnym krańcu jez. Wyspowo (śmiertelność spadła kilkakrotnie w porównaniu z danymi z lat ubiegłych).

Regularne kontrole płotka pozwoliły na zebranie szczegółowych danych na temat składu gatunkowego i liczebności płazów w w/w lokalizacjach, co poszerzyło ogólną wiedzę na temat tej grupy zwierząt na terenie TPK i obszarach przyległych.

W trakcie kontroli płotków oraz niezależnie podczas zajęć terenowych, prowadzonych przez pracowników TPK, odbywały się akcje edukacyjne z zakresu biologii, różnorodności i ochrony płazów. W trakcie akcji uczestnicy otrzymywali foldery dotyczące płazów (wydane w latach ubiegłych dzięki funduszom Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki

Wodnej w Gdańsku). Szacuje się, że ponad 1000 osób wzięło udział w akcjach edukacyjnych i zapoznało się z treścią folderów.

Monitoring wykorzystania zastępczych miejsc gniazdowania (budek lęgowych) dla gągoła na obszarze TPK.

W 2019 roku przeprowadzono kontrolę stanu i zasiedlenia 30 budek lęgowych typu D zlokalizowanych na obszarze północnego kompleksu TPK.

Stwierdzono zasiedlenie 14 - stu budek lęgowych przez ptaki, w tym dwóch budek dwukrotnie przez różne gatunki. W trzech budkach do lęgów przystąpiły gągoły (*Bucephala clangula*), w trzech stwierdzono obecność puszczyków (*Strix aluco*), w czterech budkach gniazdowały kowaliki (*Sitta europaea*), a w sześciu budkach do lęgów przystąpiły sikory (*Parus* sp.). W siedmiu budkach znaleziono stare gniazda owadów z rzędu błonkówek. Trzy budki zostały usunięte ze względu na bardzo zły stan techniczny.

Budki zostały wyczyszczone ze starego materiału gniazdowego (ptaków i błonkówek) oraz poddane ewentualnym naprawom.

W pierwszej połowie 2019 roku w ramach realizowanego od pięciu lat monitoringu populacji lęgowej gągoła przeprowadzono na obszarze Parku, kolejną inwentaryzację tego gatunku. W trakcie prac terenowych zastosowano metodykę zalecaną w publikacji „*Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią*”, wydanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Kontrole wykonano w dniach: 11.04, 16.04, 30.04, 30.05, 12.06 oraz 18.06. Podczas pierwszej kontroli skontrolowano 13 zbiorników wodnych, podczas drugiej - 12 zbiorników wodnych, pomijając jezioro Żabno, na którym podczas pierwszej kontroli nie zarejestrowano gągołów.

Po przeanalizowaniu zebranych w trakcie prac terenowych danych liczebność populacji lęgowej gągoła w TPK w 2019 roku oszacowano na 8-9 par lęgowych.

Przeprowadzone badania pozwoliły na poszerzenie wiedzy z zakresu rozmieszczenia gatunku na terenie TPK. Uzyskane dane będą pomocne pracownikom TPK przy opracowywaniu Planu Ochrony Parku. A także będą udostępniane Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku.

Ochrona czynna siedlisk łąkowych na ścieżce dydaktycznej „Dolina Samborowo”.

Podstawowym warunkiem zachowania siedlisk łąkowych i ich walorów jest regularne prowadzenie zabiegów ochrony czynnej, w tym koszenia i usuwania roślinności zielnej.

W lipcu 2019 roku wykonano koszenia na obszarach łąkowych zlokalizowanych przy ścieżce dydaktycznej „Dolina Samborowo”, na powierzchni około 3,5 ha. Utrzymanie otwartych siedlisk łąkowych w tej dolinie umożliwia przybliżenie uczestników wycieczek i zajęć terenowych, prowadzonych w ramach realizacji zadań z zakresu edukacji ekologicznej, cennej

roślinności i ich bogatej fauny (zwłaszcza entomofauny) dna dolin strefy krawędziowej Pojezierza Kaszubskiego.

Edukacja ekologiczna. Roczny cykl imprez przyrodniczo-edukacyjnych TPK. Promocja walorów turystycznych i przyrodniczych Parku w tym organizacja i udział w imprezach ekologicznych, prowadzenie zajęć dydaktycznych.

W ramach działalności TPK realizowany był cykl imprez edukacyjnych skierowanych do szerokiego kręgu odbiorców: młodzieży szkolnej, przewodników, nauczycieli, turystów odwiedzających park i innych osób zainteresowanych przyrodą TPK. Szczególny nacisk położono na zagadnienia związane z ochroną przyrody Parku, popularyzacją idei tworzenia strefy buforowej wokół TPK, a także wyjaśnianiu zagadnienia związane z prowadzeniem gospodarki leśnej na terenie Parku przez lasy państwowe.

2019 roku były to:

Konkurs wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym

6 czerwca odbyła się kolejna edycja konkursu wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym. Od początku konkursu organizowany jest przy współpracy ze Szkołą Podstawową Nr 8 w Sopocie.

Tym razem tematem konkursu była „Ochrona wartości przyrodniczych w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym”.

Konkurs skierowany był do uczniów starszych klas szkół podstawowych oraz pierwszych gimnazjów, składał się z dwóch etapów, testu pisemnego zawierającego 30 zadań wielokrotnego wyboru oraz etapu ustnego, do którego zakwalifikowali się uczniowie z najlepszymi wynikami testu.

Pomimo stosunkowo trudnej tematyki do konkursu zgłosiło się wielu uczniów z Trójmiejskich szkół. Celem organizowanych corocznie konkursów jest rozszerzenie wiedzy przyrodniczej i wzbudzenie zainteresowań wśród uczniów tematyką przyrodniczą.

W skład komisji konkursowej weszli nauczyciele oraz przedstawiciel Parku.

Konkurs fotograficzny „Na szlakach Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego”

W grudniu rozstrzygnięto kolejną edycję corocznego konkursu fotograficznego organizowanego przez TPK. Tym razem tematem przewodnim był człowiek w krajobrazie Parku. Konkurs promowany był w prasie, radiu i mediach społecznościowych. Zwycięzcy otrzymali nagrody w postaci wydawnictw albumowych.

„Dni Otwarte” Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego

Tegoroczna impreza, mająca w całości charakter terenowy, odbyła się w dniach 20-21.09.2019 i zorganizowana została przy współpracy z Gdańskim Ogrodem Zoologicznym oraz Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku. Piątek był dniem dedykowanym szkołom - na trzy wybrane trasy wyruszyły grupy uczniów ze szkół Gdańska i Sopotu. Zajęcia zostały przygotowane pod kątem różnych grup wiekowych uczestników spotkań. W sobotę na

trasy ruszyły całe rodziny, a rozpiętość wiekowa uczestników wynosiła od 8 do 76 lat. Dużym zainteresowaniem cieszyły zajęcia w rejonie dzielnicy Osowa, na skraju Parku. Dzielnica rozbudowuje się i mieszkańcy chętnie uczestniczą w takich wyprawach. Grzybom poświęcił swoje sobotnie spotkanie w oliwskim ZOO Marcin Stanisław Wilga. W ramach współpracy z Gdańskim Ogrodem Zoologicznym ten akcent „Dni otwartych” odbył się w sali edukacyjnej Ogrodu. Towarzyszyła mu wystawa zdjęć przyrodniczych M.S. Wilgi. Na zakończenie przybyłych gości zaproszono na krótki spacer przyrodniczy z autorem.

Imprezy turystyczno-ekologiczne na terenie TPK (imprezy, których współorganizatorem był TPK bądź w nich uczestniczył) w 2019 r.

- Międzyszkolny Konkurs Fotograficzny „Oliwa” – prace organizacyjne i podsumowanie kolejnej edycji konkursu
- Międzyszkolny Sejmik Bałtycki – partnerstwo i współpraca ze Szkołą Podstawową nr 38 w Gdańsku
- Rozpoczęcie Międzyszkolnego Programu „Gdańsk bez plastiku” – współpraca ze Szkołą Podstawową na 17 w Gdańsku
- Cykl imprez organizowanych przez oddziały PTTK w tym, między innymi Ogólnopolski Konkurs „Poznajemy Ojcowiznę”
- Cykl imprez organizowanych przez Studenckie Koło Przewodników Turystycznych i inne kluby turystyczne
- Współpraca w ramach 47 Ogólnopolskiego Turystycznego Przeglądu Piosenki Studenckiej „Bazuna 2019”. Logo Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego znalazło się na wszystkich plakatach i materiałach wydawniczych imprezy.
- „Dzień zrównoważonego rozwoju” – udział w dużej imprezie edukacyjnej dla rodzin organizowanej przez ErgoHestię
- Zajęcia terenowe podczas „Dni otwartych Funduszy Europejskich”
- Udział w Sopockim Festynie Organizacji Pozarządowych (konkursy ekologiczne podczas imprezy, pogadanka o przyrodzie parku)
- Udział w Dniach Solidarności z Osobami Chorującymi Psychiczenie (konkursy ekologiczne podczas imprezy)
- Udział w Integracyjnym Festynie Ekologicznym „Poznaj swojego sąsiada” w Gdyni
- Patronat nad imprezami organizowanymi przez Pomorski Klub Orientacji „Harpagan”
- Stała współpraca z Radą Osiedla Oliwa, Sopockim Centrum Wolontariatu i Stowarzyszeniem na Drodze Ekspresji – udział w spotkaniach, projektach i imprezach
- Stała współpraca z Samorządową Szkołą Podstawową nr 8 w Sopocie (w tym prowadzenie zajęć przyrodniczych na obszarze Parku)
- Cykl spotkań w ramach współpracy z Miejskim Ogrodem Zoologicznym „Wybrzeża”.
- Współpraca z Uniwersytetem Gdańskim – zajęcia terenowe dla studentów (Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców i Wydział Historyczny)
- Nawiązanie współpracy edukacyjnej ze Związkiem Komunalnym Gmin Redy i Chylonki
- Nawiązanie współpracy z Domami Sąsiedzkimi w Gdańsku i Sopocie

- Udział w imprezie „Gdyński Magiel Twórczy” – organizator MOPS Gdynia (konkursy ekologiczne podczas imprezy)
- Cykl zajęć terenowych dla dzieci ze Szkoły Podstawowej CET w Kowalach
- Zorganizowanie wycieczki terenowej z okazji Światowego Dnia Krajobrazu
- Współpraca organizacyjna i udział w plenerowej akcji edukacyjnej „Bioróżnorodność – poznaj by zachować” organizowanej przez Centrum Edukacji i Informacji Ekologicznej w Gdańsku. Tym razem hasło imprezy brzmiało „A co ty możesz zrobić dla Bioróżnorodności?”. Stoisko TPK „Blżej lasu” cieszyło się dużym zainteresowaniem odwiedzających dwudniową imprezę. Oprócz układania mega puzzli chętni do zabawy brali także udział w przyrodniczych zagadkach. Całość stoiska dopełniały plansze poświęcone drzewom dziuplastym i ich mieszkańcom oraz stworzeniom małym i dużym żyjącym na skraju lasu. Tradycyjnie był też stolik z malowanymi przyrodniczymi. Uczestnicy zabaw i konkursów ekologicznych otrzymywali drobne upominki.
- Zajęcia terenowe dla seniorów i osób niepełnosprawnych – współpraca z Uniwersytetem III Wieku w Gdańsku, Stowarzyszeniem Dobrych Wiadomości, Kołem Grodzkim PTTK oraz Komisją Turystyki Niepełnosprawnych PTTK
- Udział w innych imprezach i festynach lub przekazanie nagród w konkursach

Zajęcia terenowe, których organizatorem (lub współorganizatorem) był TPK

Zajęcia terenowe:	2019 rok	Liczba uczestników
Wycieczki po TPK dla młodzieży i organizacji (w tym przewodnictwo po ścieżce dydaktycznej)	19	ok.1080 osób
Konkursy - współpraca i nagrody	12	ok.6000 osób
Prelekcje w szkołach i siedzibach organizacji	14	ok.1260 osób
Prelekcje i zajęcia w siedzibie Parku	12	ok.540 osób
Audycje radiowe i programy telewizyjne	4	słuchacze
Imprezy własne oraz inne, w których uczestniczyli pracownicy parku (w tym imprezy masowe)	10	ok.16 000 osób

Sąsiedztwo dużej aglomeracji i wynikające z tego faktu zagrożenia dla parku wymagają prowadzenia wśród jej mieszkańców stałej edukacji ekologicznej, rozszerzanej o nowe, coraz atrakcyjniejsze formy. Dużą popularnością cieszyła się organizowana po raz drugi impreza – „Spacer krajobrazowy”, podczas której jej uczestnicy oprócz możliwości zapoznania się z ciekawymi przyrodniczo i krajobrazowo miejscami w TPK, mogli porozmawiać z pracownikami Parku na interesujące ich tematy. Celem konkursu fotograficznego jest uaktywnienie osób odwiedzających tereny parku i uwrażliwienie na piękno otaczającej przyrody, zaś organizacja cyklu wycieczek ornitologicznych przybliżyła ich uczestnikom świat ptaków i jego zagrożenia. Międzyszkolny projekt edukacji ekologicznej adresowany jest do

uczniów szkół podstawowych i służy poszerzeniu wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym, zainteresowaniu okoliczną przyrodą i wykształceniu proekologicznych postaw.

Efektom działań jest wzrost stanu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców województwa pomorskiego. Zainteresowanie społeczności lokalnej przyrodą i problemami związanymi z jej ochroną. Kształtowanie właściwych postaw wobec wartości przyrodniczych parku. Poszerzenie wiedzy o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym i ukazanie piękna jego przyrody.

Ukierunkowanie ruchu turystycznego poprzez ciągle utrzymywanie we właściwym stanie technicznym szlaków pieszych, systemu ścieżek dydaktycznych, szlaku rowerowego oraz prowadzeniu edukacji ekologicznej poprzez umieszczenie i odnawianie oznakowania informacyjnego w rezerwach przyrody i na ścieżkach rowerowych.

W okresie wiosennym przeprowadzono przedsezonową kontrolę stanu oznakowania Parku. Skontrolowano tablice granic, rezerwatów przyrody i ścieżek edukacyjnych przed sezonem turystycznym. Skontrolowano również oznakowanie kilkudziesięciu pomników przyrody z terenu TPK i otuliny Parku. Powstała lista oznakowania wymagającego niezbędnego remontu lub wymiany. W ramach tego zadania wykonano remonty i wymianę oznakowania zniszczonego (wymiana tablic informacyjnych oraz remont daszków i słupów) w rezerwach przyrody. Odnowiono także tablice granic parku (wymiana zniszczonych). Oznakowano pomniki przyrody (drzewa, głązy).

Uaktualniono i wykonano tablice informacyjne dla trzech rezerwatów przyrody: Cisowa Lewice i Gałęźna Góra.

Podnoszenie kwalifikacji pracowników Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego poprzez udział w szkoleniach, warsztatach i konferencjach przyrodniczych.

Pracownicy TPK w celu podniesienia swych kwalifikacji zawodowych uczestniczyli w szkoleniach i konferencjach z zakresu ochrony przyrody min: botanicznych i entomologicznych.

Udział w konferencjach, warsztatach i szkoleniach w 2019 roku

- 1) 22-23 lutego 2019 – udział w trzecim spotkaniu roboczym koordynatorów i sympatyków akcji „Rezerwaty przyrody – czas na comeback”, organizowanym przez Klub Przyrodników, Łódź
- 2) 5–7 kwietnia 2019 – wiosenna Sesja Klubu Przyrodników pt. „Natura 2000 – czy to działa?”, Ciechocinek
- 3) 23 maja 2019 – seminarium Zielone Miasto, Urząd Marszałkowski, Gdańsk
- 4) 24 maja 2019 – warsztaty pt. „Czynna ochrona muraw napiaskowych”, Zielona Szkoła, Schodno
- 5) 13-15 czerwca 2019 – warsztaty dla dorosłych pt. „Przyroda Polesia”, Poleski Park

Narodowy, Urszulin

- 6) 4-5 lipca 2019 – TAIEX EIR P2P workshop 'Maintaining and Enhancing Ecosystem Services in Urban Regions', Apeldoorn, Holandia (referat)
- 7) 29-30 lipca 2019 – warsztaty „Pszczoły miodne i niemiodne”, Benowo
- 8) 24 września 2019 – szkolenie pt.: „Diagnostyka drzew z oceną wybranych drzew i przygotowaniem wskazań do dalszych działań”, Słupsk
- 9) 23-25 października 2019 – konferencje pt. „Turystyka w ochronie przyrody” oraz „Rola funduszu leśnego w rozwoju badań naukowych w parkach narodowych, Wigierski Park Narodowy, Gawrych Ruda
- 10) 7-8 listopada 2019 – VIII Kongres Smart Metropolia pt. „Klimat dla metropolii. Metropolie dla klimatu”, Gdańsk
- 11) 22-23 listopada 2019 – konferencja pt: Zaczęło się od Tatr. Ochrona polskiej przyrody w 150 lat od wprowadzenia ochrony gatunkowej kozic i świstaków i 100 lat od ustanowienia Państwowej Komisji Ochrony Przyrody, Kraków
- 12) 3-4 grudnia 2019 – XXIV Konferencja Współczesne Zagadnienia Edukacji Leśnej Społeczeństwa pt.: „Edukatorzy dla Klimatu”, Rogów.

Dzięki udziałowi w szkoleniach pracownicy Parku podnoszą wiedzę w zakresie ochrony przyrody (zwłaszcza ochrony czynnej), monitoringu przyrodniczego a także poszerzają ogólną wiedzę przyrodniczą (m.in. botaniczną i entomologiczną). Nabywają również umiejętności w posługiwaniu się oprogramowaniem GIS. Ponadto wymieniają doświadczenia z innymi parkami krajobrazowymi, jednostkami naukowymi i organizacjami ekologicznymi.

Pkt. 3. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Nadmorski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Nadmorski Park Krajobrazowy, w ramach dofinansowania działalności przez WFOŚiGW w Gdańsku, zrealizował w 2019 r. następujące zadania z zakresu ochrony przyrody i edukacji ekologicznej:

Inwentaryzacje i monitoring chronionych gatunków roślin i siedlisk cennych przyrodniczo

Obszar Nadmorskiego Parku Krajobrazowego jest miejscem występowania gatunków i siedlisk cennych oraz unikatowych zarówno na skalę kraju jak i Europy, których zachowanie jest jednym z głównych celów ochrony Parku. Stały monitoring obiektów cennych przyrodniczo, narażonych na intensywną antropopresję pozwala na wczesne określenie zagrożeń i podjęcie skutecznych działań ochronnych. W tym celu podjęte zostały następujące działania:

1. W ramach zadania pracownicy Parku realizowali monitoring terenów szczególnie narażonych na presję turystyczną i inwestycyjną, m.in. strefy brzegowej Zatoki Puckiej na wysokości pól kempingowych na Półwyspie Helskim, obszar Karwieńskich Błot oraz tereny

przyklifowe. Pracownicy NPK uczestniczyli w corocznym monitoringu strefy brzegowej kempingów na Półwyspie Helskim organizowanym przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska przy współdziałaniu Urzędu Morskiego w Gdyni oraz Gminy Władysławowo, w celu określenia stopnia antropopresji w strefie brzegowej, zgodności użytkowania terenu z przepisami z zakresu ochrony przyrody, zagospodarowania przestrzennego i prawa wodnego. Ponadto pracownicy NPK brali udział w oględzinach terenu w postępowaniach administracyjnych i karnych, rutynowych patrolach terenowych oraz interwencjach w sprawach zagrożeń dla środowiska przyrodniczego.

2. Kontynuacja działań mających na celu wspieranie cennych gatunków roślin poprzez wprowadzanie na historyczne, naturalne miejsca występowania gatunku charakterystycznego dla wydm nadmorskich - mikołajka nadmorskiego. Na jesieni 2019 r. wysadzono 50 szt. sadzonek na naturalne stanowiska w Osłoninie, Rzucewie i Władysławowie (działka nr 1/17 obręb Władysławowo 10 oraz działka 1/2 i 177/4 obręb Osłonino), w miejsca odpowiadające wymaganiom siedliskowym tego gatunku, określone na podstawie kilkuletniego monitoringu terenów wydmy. Sadzonki pozyskano z nasion na jesieni 2017 r. i szkółkowano przez 2 sezony. Sadzonki uzyskane zostały w wyniku rozmnażania generatywnego na podstawie zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku (decyzja RDOŚ-Gd-PNII.6400.87.2014.MŚ.1 z dnia 13.11.2014 oraz decyzja nr RDOŚ-Gd-PNII.6400.87.2014.MŚ/AOL.2. z dnia 11.05.2016 r., decyzja nr RDOŚ-Gd-PNII.6400.43.2016.AOI.1 z dnia 30.09.2016r. oraz decyzja RDOŚ-Gd-WZG.6400.177.2017.MB.1 Z DNIA 11.10.2017 r.). W ramach kontynuacji projektu reintrodukcji, wysiane zostały nasiona mikołajka nadmorskiego, pozyskane na jesieni 2018 r. na podstawie zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 30.09.2016 r. znak RDOŚ-Gd-PNII.6400.43.2016.AOI.1. oraz RDOŚ-Gd-WZG.6400.214.2018.AO.2 z dnia 28.11.2018 r. Po wykiełkowaniu nasion, a następnie po rozwinięciu przez siewki pierwszych liści, rośliny zostały przesadzone do pojedynczych doniczek produkcyjnych o wymiarach 11x21.5 cm i wystawione na zewnątrz szklarni (na stołach). Uzyskano ok. 200 sztuk sadzonek, które zostaną wprowadzone do środowiska w październiku 2020 r. W ramach zadania zakupiono materiały ogrodnicze do pielęgnacji sadzonek.

3. Przeprowadzenie „Inwentaryzacji sów leśnych na terenie NPK i otulinie”. Badania terenowe polegały na nasłuchach i stymulacji głosowej sów. Na terenie NPK i jego otuliny stwierdzono obecność puszczyka na trzech stanowiskach (odzywające się samce oraz pary). Nie potwierdzono stanowiska uszatki oraz włochatki - nielicznego w Polsce gatunku lęgowego, występującego nierównomiernie, głównie w górach i na północy kraju. Badania terenowe będą kontynuowane w celu zwiększenia kategorii lęgowej inwentaryzowanych sów.

Potwierdzenie stanowiska lęgowego uszatki we Władysławowie, niedaleko siedziby parku, miało miejsce na początku czerwca, przy okazji znalezienia dwóch podlotów tego gatunku. Badania terenowe będą kontynuowane w celu zwiększenia kategorii lęgowej inwentaryzowanych sów.

4. Od listopada 2018 roku do kwietnia 2019 roku przeprowadzono systematyczny monitoring w zimowych kryjówkach nietoperzy na Rozewiu. W kilkunastu obiektach militarnych z czasów II wojny światowej zimowało 90 nietoperzy z 6 gatunków, co jest rzadko spotykane w rejonach pasów nadmorskich. W zimowiskach licznie stwierdzano pospolite w tego typu zimowiskach nocki rude *Myotis daubentonii*, nocki Natterera *Myotis nattererii* i gacki brunatne *Plecotus auritus*. Na uwagę zasługuje stwierdzenie jednego osobnika nocka dużego *Myotis myotis* (II załącznik Dyrektywy Siedliskowej), co sprawia że jest to najdalej wysunięte na północ stanowisko zimowania tego gatunku. Niecodziennym zjawiskiem w tej części kraju jest stwierdzanie zimowania nie pojedynczych lecz kilkunastu (do 12) osobników mroczka pozłocistego *Eptesicus nilsonii*, który spotykany jest głównie na wschód od Wisły. Również bardzo rzadkim zjawiskiem jest stwierdzenie zimowania w liczbie do 22 osobników nocków wąsatków/Brandta (*Myotis mystacinus/Myotis Brandti*, nieodróżnialnych w trakcie kontroli zimowych). Osobniki z tych gatunków stwierdzane były dotychczas nielicznie (pojedyncze stwierdzenia co kilka lat) w znanych kryjówkach województwa pomorskiego.

Ze względu na wyjątkowość zimowiska na Rozewiu rozważa się objęcie ochroną najcenniejszych obiektów i utworzenie na tym terenie rezerwatu przyrody lub użytku ekologicznego.

5. W ramach monitoringu gatunków objętych ochroną pracownicy Parku przeprowadzili coroczny monitoring mikołajka nadmorskiego na odcinku od Mrzezina do Władysławowa oraz na obszarze Półwyspu Helskiego (lipiec- sierpień 2019 r.). Wykonano inwentaryzację gatunków objętych ochroną: lniczy wonnej, astra solnego i mlecznika nadmorskiego, która polegała na weryfikacji obecności tych gatunków na znanych stanowiskach, ocenie liczebności populacji i stanu siedliska w którym występują oraz inwentaryzacji nowych miejsc występowania. Podczas monitoringu notowano również stanowiska chronionego storczyka tajeży jednostronnej.

Dane te przekazano również do bazy danych na potrzeby tworzenia Planu Ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego.

6. Inwentaryzacja stanowisk lęgowych brzegówki *Riparia riparia*. Od drugiej połowy czerwca do 12 lipca wykonano inwentaryzację znanych stanowisk na terenie NPK i otuliny parku. Na trzech aktywnych klifach policzono około 1250 zasiedlonych nor. Najliczniejsze stanowiska to klify we Władysławowie i Bładzikowie. W pracach terenowych uczestniczyli również praktykanci.

7. Udział pracowników Parku w inwentaryzacji zmieraczków, w tym objętego ochroną zmieraczka plażowego *Talitrus saltator*, w ramach projektu badawczego Instytutu Oceanografii UG.

8. W okresie zimowym (styczeń i luty 2019 r.) pracownicy Parku prowadzili kontrolę skupisk i ewidencję łabędzi krzykliwych z obrożami na terenie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego.

9. Monitoring fizykochemiczny cieków przepływających przez Nadmorski Park Krajobrazowy wykonywano w trakcie czterech kwartalnych kontroli (zima, wiosna, lato, jesień). We współpracy ze studentami z Naukowego Koła Chemików Politechniki Gdańskiej wykonano 4 serie poboru prób wody oraz ich analizę fizykochemiczną. W terenie wykonano pobór prób

i częściowe analizy fizykochemiczne. W miejscach poboru próbek wody dokonuje się bezpośredniego pomiaru jej właściwości fizykochemicznych (pH, przewodność, zawartość rozpuszczonego tlenu) za pomocą miernika Elmetron CX-461. Następnie, próbki wody są przewożone do siedziby NPK-Błękitna Szkoła i badana jest zawartość jonów fosforanowych i azotynowych oraz Chemiczne Zapotrzebowanie na Tlen (ChZT) za pomocą testów firmy Merck i spektrofotometru Merck Pharo 300. Wszystkie próbki wody zostały przewiezione na Politechnikę Gdańską gdzie wykonano szczegółowe analizy parametrów chemicznych wody - w Katedrze Chemii Analitycznej Politechniki Gdańskiej, wykonywane są badania na zawartość pozostałych jonów za pomocą chromatografii jonowej (IC) oraz TOC (Ogólny Węgiel Organiczny). Punkty poboru wody zostały ustalone w charakterystycznych bądź istotnych miejscach (ujścia rzek, dopływy, rozwidlenia). Przeprowadzone badania pozwalają na monitorowanie zmian jakości wód w wyżej wymienionych rzekach oraz wskazanie potencjalnych czynników negatywnie oddziałujących na stan wód.

10. Zakup 47 drewnianych budek dla ptaków różnego typu oraz 6 drewnianych karmników. Celem działania jest sukcesywne zwiększanie ilości dostępnych kryjówek dla ptaków, których brakuje z uwagi na mało urozmaiconą budowę i strukturę wiekową drzewostanów występujących na obszarze NPK. Budki rozwieszane zostaną w pierwszej połowie 2020 r. w porozumieniu z zarządcami terenu (Urząd Morski w Gdyni, Nadleśnictwo Wejcherowo) w miejscach o najmniej urozmaiconej budowie drzewostanu na Półwyspie Helskim. Lokalizacja budek zostanie zaznaczona przy pomocy odbiornika GPS i wprowadzona do bazy danych Parku. Rozmieszczenie ukryć na terenach leśnych będzie stanowiło skuteczne wsparcie dla lokalnych i migrujących populacji ptaków. Zakupione karmniki posłużą w okresie zimowym i do celów edukacyjnych.

11. Czyszczenie budek dla ptaków. Od początku stycznia do końca lutego 2019 r. w Parku przeprowadzono czyszczenie budek lęgowych dla ptaków. W ponad połowie budek lęgowych stwierdzono wykorzystywanie ich przez ptaki różnych gatunków (60% - gniazdowanie, głównie sikor bogatki i modraszki, 25% - noclegowisko), a pięć wykorzystywały nietoperze. W pięciu budkach stwierdzono charakterystyczne gniazda kowalików. Coroczne czyszczenie budek lęgowych sprzyja ponownemu zasiedleniu ich, gdyż większość drobnych ptaków nie wykorzystuje starych gniazd oraz usuwane są pasożyty pozostające w materiale gniazdowym, co ma pozytywny wpływ na kolejne lęgi. Tak samo w przypadku schronów nietoperzy, usuwanie zalegającego guana na dnie kryjówek ogranicza liczbę pasożytów.

12. Zakup książek do biblioteki NPK, niezbędnych do realizacji zadań z zakresu ochrony przyrody. Dzięki doposażeniu biblioteki następuje zwiększenie kompetencji i efektywności działań pracowników Parku w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną środowiska i walorami przyrodniczo - krajobrazowymi.

13. W celu wykonywania wyżej opisanej działalności w zakresie ochrony przyrody zakupiono paliwo do samochodu służbowego.

II. Promocja i edukacja ekologiczna

W ramach zadania pracownicy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego zrealizowali następujące działania z zakresu edukacji ekologicznej oraz promocji Parku:

1. Edukacja ekologiczna w ramach projektu „Nadmorski Klub Przyrodnika”:

- „Wycieczka ornitologiczna” ścieżką edukacyjną przez uroczysko Każa oraz do obozu Akcji Bałtyckiej na Półwyspie Helskim (11 maja 2019r.). Spacer był okazją do przyjrzenia się przy pomocy lornetek i lunety takim gatunkom jak: czapla siwa, żuraw, łabędź niemy, kormoran, gągoł, mewa śmieszka i srebrzysta, kawka, wrona siwa, gawron i kruk. Prowadzący uczył rozpoznawać po głosie m.in. ziębę, rudzika, bogatkę, pierwiosnka, kosa. W obozie uczestnicy zobaczyli jak wyglądają sieci ornitologiczne oraz przyglądali się procesowi obrączkowania ptaków, a także mogli zobaczyć się z bliska rudzika. Ornitolog opowiedział o obrączkowaniu jako o naukowej metodzie badania wędrówek ptaków oraz o znaczeniu Półwyspu Helskiego w ptasiej migracji. Punktem końcowym wycieczki był Piknik Naukowy na plaży w Kuźnicy z okazji Światowego Dnia Ptaków Wędrownych.

- „Rejs edukacyjny kutrem po Zatoce” (8 czerwca 2019r.), podczas której uczestnicy wzięli udział w prelekcjach o Bałtyku oraz połowach organizmów z dna Zatoki Puckiej. Najważniejszym punktem programu było dokonanie połowu organizmów z dna za pomocą drągi, podczas którego udało nam się złowić ciernika, cierniczka, babkę byczą i piaskową, kraby i krewetki oraz liczne małże. Połów był doskonałą okazją do rozważań na temat wpływu gatunków inwazyjnych i zanieczyszczeń wody na stan ekologiczny Zatoki.

- Dzień Krajobrazu (19 października 2019 r.) W tym roku motywem przewodnim była woda i jej rola w kształtowaniu krajobrazu. Na terenie NPK największy wpływ wody na krajobraz widoczny jest na przykładzie klifów nadmorskich na wybrzeżu Bałtyku, siedlisko przyrodnicze chronione w ramach sieci Natura 2000 . W trakcie spaceru odbyła się prelekcja jak powstają klify, zatoki przymorskie, doliny, półwyspy i mierzeje, prowadzona przez geologa Tomasza Ciborowskiego. Trasa spaceru przebiegała brzegiem morza od Lisiego Jaru do Doliny Chłapowskiej, gdzie dodatkowo poznawano tajniki powstawania typów skał i uczono się je rozpoznawać. Uczestnicy zobaczyli też jakie niespodzianki ukrywają się w niepozornych kamieniach czy warstwach węgla brunatnego, znajdując ślady ówczesnych organizmów w postaci odcisków muszelek, pancerzy czy skamieniałych szczątków z okresu czwartorzędu. W spacerze wzięło udział 20 osób.

2. Zorganizowanie rejsu integracyjno-szkoleniowego po Zatoce Puckiej w ramach Dnia Samorządowca dla urzędników z powiatu puckiego. Po pobraniu próby z dna, uczestnicy mogli zobaczyć różnorodność gatunkową w tym akwenie oraz wziąć udział w dyskusji warsztatowej na temat problemów ekologicznych akwenu.

3. 10 maja z okazji Dni Otwartych Funduszy Europejskich w siedzibie Parku zorganizowano piknik „Spotkania z przyrodą i kulturą Kaszub”, w czasie którego grupy szkolne mogły wziąć udział w warsztatach edukacyjnych „Rozpoznawanie skał i minerałów z terenów NPK”, „Ochrona ptaków w NPK i ich rozpoznawanie”, „Różnorodność świata owadów”, „Mikro w skali makro czyli świat pod obiektywem binokularu”, a także plastycznych. Dodatkową

atrakcją była wystawa prac plastycznych wykonanych przez uczniów szkół w konkursach Błękitnej Szkoły, a dla miłośników fotografii - wystawa zdjęć z lotu ptaka.

4. Pracownicy NPK wzięli udział w obrączkowaniu ptaków w ramach Akcji Karmnik organizowanej przez NPK, Błękitną Szkołę i Fundację Akcja Bałtycka. Podczas akcji prowadzący przeprowadzili zajęcia dla dzieci ze szkół podstawowych, dotyczące zasad prawidłowego dokarmiania ptaków, ptasich migracji oraz reguł obrączkowania. W tym sezonie schwytano 285 ptaków z 11 gatunków, z czego 150 zaobrączkowano, resztę stanowiły tzw. wiadomości powrotne oraz retrapy. Najliczniejszymi gatunkami podczas tegorocznej akcji były bogatka (186 osobników) oraz dzwonec (36 osobników). Ale trafiły się też pojedyncze rzadko chwywane gatunki: gawron, kapturka i grzywacz. Kolejny sezon Akcji Karmnik rozpoczął się 2 grudnia 2019 r. i do końca roku kalendarzowego wykonano 3 planowane odłowy ptaków.

5. Pracownicy Parku wzięli udział we wspólnej akcji sadzenia drzew w Zaborskim Parku Krajobrazowym na terenach pokłęskowych, 2.04.2019 r.

6. Przygotowanie i prowadzenie zawodowych praktyk studenckich dla czwórki studentów z pierwszego roku Turystyki i Rekreacji z Uniwersytetu Łódzkiego (czerwiec) oraz dla studentki biologii z Uniwersytetu Gdańskiego (do 22 lipca). Studenci w ramach praktyk zapoznali się z funkcjonowaniem Parku (cele działalności i sposoby wykonywania zadań), wzięli udział w różnego typu zajęciach edukacyjnych, przeprowadzali ankiety wśród turystów na terenie Parku, która miała za zadanie poznać preferencje turystów do form odpoczynku oraz wiedzę na temat form ochrony przyrody w miejscu odpoczynku. Zebrano 450 ankiet, które będą opracowywane wspólnie z panią dr Marzeną Makowską- Iskierką (Zakład Geografii Turyzmu, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego). Ankietowanie będzie kontynuowane w kolejnych sezonach letnich. W ramach praktyk studenci brali również udział w pracach terenowych - monitoring mikołajka i innych gatunków roślin objętych ochroną, inwentaryzacja stanowisk lęgowych brzegówki, oznakowanie turystyczne terenu Parku.

7. Udział w wydarzeniach edukacyjnych:

- 22 marca 2019r. w Nadmorskim Parku Krajobrazowym i Błękitnej Szkole we Władysławowie odbyła się „Noc Sów”. Pomysłodawcą i koordynatorem przedsięwzięcia jest Stowarzyszenie „Ptaki Polskie”. Wydarzenie rozpoczęło się trzema wykładami o sowach: biologia i ekologia polskich gatunków sów, migracja sów, informacja o zasiedleniu sów w NPK. W dalszej części odbyły się warsztaty o diecie sów, gdzie można było samodzielnie oznaczyć gatunki na podstawie kości znalezionych w wypluwkach. Część warsztatową uzupełniał kącik plastyczny, gdzie można było ozdobić zakładkę lub maskę w kształcie sowy. Po warsztatach można było sprawdzić się w grze terenowej o sowach, dedykowanej głównie dla licznie uczestniczących dzieci, w której wykazać się trzeba było dobrym słuchem, wiedzą i spostrzegawczością. Na zakończenie przygotowano ognisko.

- W nocy z 12 na 13 kwietnia pracownicy Parku i Błękitnej Szkoły na zaproszenie Fundacji Akcja Bałtycka uczestniczyli w przeprowadzeniu Nocy Sów na Akcji Bałtyckiej. W warunkach polowych na punkcie odłowów w Kuźnicy odbyły się wykłady o sowach oraz warsztaty o diecie

sów i warsztaty plastyczne. Po zapadnięciu zmroku można było posiedzieć przy ognisku i posłuchać piosenek turystycznych.

- 11 maja 2018r. maja po raz kolejny Nadmorski Park Krajobrazowy i Błękitna Szkoła uczestniczyły w Pikniku Naukowym zorganizowanym przez Fundację Akcja Bałtycka w ramach obchodów Światowego Dnia Ptaków Wędrownych w Kuźnicy. Tegoroczna odsłona odbyła się pod hasłem CHROŃ PTAKI: ZNAJDŹ ROZWIĄZANIE DLA ZANIECZYSZCZEŃ PLASTIKIEM. Podczas pikniku można było przebierać w ciekawej ofercie warsztatów przyrodniczych, zajęć terenowych i wykładów, czy odwiedzić stoiska w strefie edukacyjnej.

- W dniu 8 czerwca Nadmorski Park Krajobrazowy wraz z Błękitną Szkołą uczestniczyły w akcji plenerowej „Bioróżnorodność – poznaj, aby zachować” zorganizowanej przez Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej. Na naszym stoisku edukacyjnym pt. „Mam chrapkę na babkę” można było zapoznać się z problemem obcych gatunków inwazyjnych roślin i zwierząt na wydmach oraz w wodach Zatoki Puckiej. Najmłodszy mogli spróbować sił w łowieniu drewnianych rybek lub ułożyć puzzle z biegusem zmiennym.

- w dniu 11 czerwca Park Krajobrazowy Dolina Słupi zorganizował zajęcia edukacyjne „Nasze nietoperze” dla dzieci ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Damnicy, gdzie prelegentem i specjalistą była pracownica naszego Parku. W zajęciach wzięło udział 25 dzieci i wychowawców z Ośrodka.

- Na zaproszenie Lokalnej Organizacji Turystycznej „Kaszuby Północne” w dniu 28 czerwca pracownica Parku wygłosiła referat o walorach turystycznych i problemach Parku dla uczestników Warsztatów o Informacji Turystycznej w Osadzie Średniowiecznej w Sławutowie.

- 27 lipca pracownicy NPK i Błękitnej Szkoły (3 osoby) przyłączyli się do obchodów „Dnia Ryby” – corocznego festynu edukacyjno-promocyjnego organizowanego przez Stację Morską UG w Helu. Przygotowano stanowisko informacyjno-edukacyjne oraz liczne quizy i zabawy dotyczące ekosystemu Zatoki Puckiej: roślin, ryb i małży. Szczególną uwagę zwracano na zagrożenia wynikające z obecności inwazyjnych gatunków w środowisku. Kącik plastyczny również związany był z fauną morską, gdzie dzieci mogły kolorować gipsowe odlewy zwierząt morskich. Stoisko odwiedziło 600 osób.

- NPK wraz z Błękitną Szkołą zorganizowały w dniach 25 lipca oraz 1 i 8 sierpnia trzy akcje plenerowe pt. „Nadmorski Piknik z Parkiem” czyli spotkania z przyrodą i kulturą Kaszub. Przygotowano wiele atrakcji, m.in. stoisko „Niesamowity świat bezkręgowców”, „Świat Bałtyku pod binokulem”, warsztaty ceramiczne "Co pływa w naszym morzu?" z Ania's ceramics, warsztaty na temat recyklingu z Fundacją RECAL, ssaki morskie prezentował Błękitny Patrol WWF, spotkanie z ornitologiem, malowanie i tajniki haftu kaszubskiego, szycie kolorowych ptaszków czyli warsztaty „Ptaki cudaki” z OTOP, warsztaty papieru czerpanego, nadmorskie świeczki żelowe, przyrodnicze koło fortuny oraz kącik plastyczny. Na II pikniku gościliśmy Rodzinę Pomorskich. Pomorscy edukują oraz objaśniają zagadnienia związane z odpowiedzialnością za stan powietrza, racjonalnym korzystaniem z zasobów wody i energii

oraz koniecznością ochrony różnorodności biologicznej (Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku oraz Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego). Na III pikniku Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy przygotowało stoiska związane z dziejami historycznymi Ziemi Kaszubskiej. W piknikach wzięło udział 1400 osób.

- Przeprowadzono akcję edukacyjną „Obiekty przyjazne ptakom”, gdzie wygłoszono dwie prelekcje: Ptasie kolizje z szybami - wykład Fundacji Szklane Pułapki (E. Zyśk-Gorczyńska, H. Sztwiertnia) oraz Wędrówki ptaków przez Mierzeję Helską - wykład Akcji Bałtyckiej (K. Stępniewski). Po wykładach w ramach warsztatów wspólnie naklejano kropki na szyby w siedzibie Błękitnej Szkoły we Władysławowie oraz Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Uczestnikami byli między innymi urzędnicy samorządowi z Pucka, Władysławowa, Kartuz oraz mieszkańcy. W warsztatach wzięło udział 20 osób (22 sierpnia 2019r.).

- Akcja Sprzątanie świata w Chałupach (14 września 2019 r.) – organizacja wspólnie z sołtysiem Chałup i mieszkańcami, sprzątanie ciągów spacerowych i wydm. W akcji wzięło udział 10 osób.

- Warsztaty dla szkół o tematyce przyrodniczej z wykorzystaniem sprzętu laboratoryjnego – „Mikro w skali makro”, Niezwykły świat nietoperzy – nietoperze świata” oraz wspólna akcja edukacyjna NPK i Błękitnej szkoły – „Pajaki, sowy, nietoperze – od dziś legendom nie wierzę”. Warsztaty odbywały się w sali edukacyjnej w Nadmorskim Parku krajobrazowym od października do grudnia. Wzięło w nich udział 653 dzieci i nauczycieli ze szkół powiatu puckiego.

- Europejskie Dni Ptaków – 5 października 2019 r. Wspólnie z Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Ochrony Ptaków pracownicy parku i Błękitnej Szkoły przeprowadzili edukacyjną grę terenową na Bece (3 osoby). W grze wzięło udział 20 osób.

5. W marcu rozpoczęły się prace nad przygotowaniem Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. W kwietniu i maju przeprowadzono kampanię informacyjną dotyczącą opracowania projektu planu ochrony dla Parku, zakończoną spotkaniem informacyjnym dla interesariuszy. Spotkanie odbyło się w sali Urzędu Miejskiego we Władysławowie, wzięło w nim udział 60 osób (15 maja 2019 r.).

W ramach prac nad projektem planu ochrony dla Parku, pracownicy (2 osoby) wzięli udział w spotkaniu mającym na celu ustalenie szczegółów dotyczących przebiegu granic Parku, Biuro Planowania Regionalnego w Gdańsku, 24 września 2019r.

6. Wykonano wymianę zniszczonych tablic edukacyjno-informacyjnych oraz konserwację ich drewnianych stelaży. Odnowiono i postawiono nowe tablice oznakowania Parku.

7. Aktualizacja strony internetowej oraz profilu Facebook Parku – dodawanie informacji na temat bieżącej działalności, wzbogacanie witryny nowymi zdjęciami, tekstami, itp.

Udział w szkoleniach, spotkaniach i konferencjach związanych z ochroną przyrody:

1. Udział pracowników Parku w spotkaniach, szkoleniach i konferencjach związanych z ochroną przyrody:

- Spotkanie konsultacyjne w Kuźnicy w sprawie wałów przeciwpowodziowych, 7 lutego 2019r. (3 osoby);
- Spotkania konsultacyjne dotyczące odstępstwa od rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Budownictwa w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowania drzew i krzewów w sąsiedztwie linii kolejowych oraz sposobu urządzania i utrzymywania pasów przeciwpożarowych, 25 stycznia 2019r. Puck (1 osoba), Wejherowo 11 marca 2019 r. (2 osoby), Wejherowo 25 marca 2019 r. (1 osoba).
- Sesja Klubu Przyrodników „Natura 2000 – czy to działa?”, 5-7 kwietnia, Ciechocinek (3 osoby);
- II Konferencja Koalicji Ratujmy Rzeki „Wszystkie rzeki prowadzą do morza”, 16-17 kwietnia, Gdańsk Hevelianum (1 osoba);
- Seminarium Zielone Miasto, 23 maja, Urząd Marszałkowski w Gdańsku (2 osoby);
- Spotkanie informacyjne dla interesariuszy dotyczące opracowania planu ochrony dla Trójmiejskiego Parku, Gdańsk, 29 maja (2 osoby).
- Spotkanie dyskusyjne w ramach przygotowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Kaszubskie Klify, Władysławowo, 7 sierpnia (3 osoby), 26 września (3 osoby), 11 października (2 osoby).
- „Ochrona bioróżnorodności rezerwatów przyrody Pomorza” – warsztaty edukacyjne o walorach przyrodniczych. celu ochrony i zagrożeniach dla rezerwatu przyrody Widowo, 9 sierpnia, Szary Dwór (1 osoba).
- Warsztaty dotyczące pomocy zwierzętom zaolejonym, Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Projekt: „Ochrona ssaków i ptaków morskich i ich siedlisk”, organizacja WWF Polska, Gdańsk, 19 września 2019 (2 osoby).
- Szkolenie z diagnostyki drzew, Słupsk PZPK, 24 września 2019 (3 osoby).
- Kurs na Certyfikowanego Inspektora Drzew w Gdańsku, organizowany przez Instytut Drzewa, Gdańsk. Zajęcia odbyły się w czerwcu, wrześniu i październiku oraz egzamin końcowy w listopadzie. Dwie osoby uzyskały licencję.
- VII Ogólnopolskie Spotkania Edukacji Alternatywnej OSEA 2019 Poznań, 27-29 września 2019 (1 osoba).
- XXVIII Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna, Góra Św. Anny, 15-17 listopada 2019 r. (2 osoby).

- II Polskie Sympozjum Herpetologiczne, Wrocław 22-24 listopada 2019 r. (1 osoba).

- Spotkanie w sprawie uszczegółowienia procedur ochrony, rewitalizacji drzew sędziwych i remontu nawierzchni w obrębie pomnika przyrody „Aleja Lipowa w Rzucewie”. Spotkanie odbyło się w Starostwie Puckim, przy udziale Starosty i odpowiednich pracowników, pracowników gminy Puck, Powiatowego Zarządu Dróg, pracowników NPK oraz przedstawiciela Stowarzyszenia Eko-Inicjatywy z Kwidzyna, Puck 10 grudnia 2019 r. (3 osoby).

Pkt. 4. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Kaszubski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Ochrona bioróżnorodności siedlisk wybranych, cennych gatunków roślin.

Kaszubski Park Krajobrazowy (KPK) został utworzony w 1983 r. ze względu na niezwykle zróżnicowane środowisko przyrodnicze z bogactwem form ukształtowania terenu, obiektów hydrograficznych i różnych typów ekosystemów. O walorach przyrodniczych Parku nie trzeba przekonywać, gdyż w jego granicach i otulinie występuje siedem form ochrony przyrody, które są unikalne w skali Pomorza a nawet Polski. Do najcenniejszych należą rezerваты przyrody, których na terenie KPK jest aż dwanaście. KPK położony jest w centralnej części Pojezierza Kaszubskiego, w górnej części zlewni kilku cieków, w połowie w dorzeczu Wisły (Radunia, Wierzyca) i w połowie w dorzeczu rzek Przymorza (głównie Łeba i Słupia). KPK stanowi ogniwo ekologicznego systemu obszarów chronionych.

Wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe sprawiają, że teren Parku i jego otulina są bardzo często wybierane na miejsce zamieszkania czy spędzania wolnego czasu. Silna antropopresja jest przyczyną wielu szkód w przyrodzie i krajobrazie. Aby zminimalizować jej skutki KPK prowadził szereg przedsięwzięć przeprowadzanych cyklicznie. Poza corocznymi przedsięwzięciami w 2019 roku skoncentrowaliśmy naszą uwagę na trzech gatunkach roślin zagrożonych wyginięciem:

Pełnik europejski (*Trollius europaeus* L.)

Obuwik pospolity (*Cypripedium calceolus* L.)

Lipiennik Loesela [*Liparis loeselii* (L.) Rich.]

W pierwszym półroczu pracownicy KPK wraz z pracownikami innych oddziałów PZPK, panią Elwirą Ahmad z Parku Krajobrazowego Dolina Słupi oraz panem Sebastianem Nowakowskim z Parku Krajobrazowego Mierzeja Wiślana, przeprowadzili inwentaryzację potencjalnych siedlisk występowania wymienionych wyżej roślin. Na terenie parku i jego otuliny stwierdzono 17 stanowisk pełnika europejskiego, 2 stanowiska obuwika, 1 stanowisko lipiennika i 4 stanowiska wielosiła błękitnego. Zadanie miało na celu ustalenie nowych miejsc występowania i zbadanie kondycji istniejących populacji w/w gatunków na terenie KPK oraz podjęcie działań ochronnych w miejscach zagrożonych.

Kaszubski Park Krajobrazowy w celu propagowania wiedzy na temat cennych gatunków roślin, jakimi są pełnik europejski, obuwik pospolity, lipiennik loesela i wielosił błękitny, na terenie

Parku przeprowadził szereg konkursów, akcji i warsztatów.

Konkursy

Co roku Kaszubski Park Krajobrazowy bierze udział w organizacji i przygotowaniu ogólnopolskiego konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Konkurs jest kilkuetapowy i zaczyna się od szczebla szkolnego, a kończy na finale ogólnopolskim. Etap trzeci (parkowy) odbył się 11 stycznia w siedzibie KPK i rywalizowały w nim szkoły reprezentujące gminy z terenu Parku. Na tym etapie zwyciężyła drużyna ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Sierakowicach. Zwycięska drużyna reprezentowała Kaszubski Park Krajobrazowy na czwartym wojewódzkim etapie konkursu, którego tegorocznym organizatorem był Park Krajobrazowy Dolina Słupi.

XIX edycja konkursu PPKP rozpoczęła się w listopadzie. W pierwszym etapie konkursu wzięło udział 7 szkół podstawowych z terenu Parku. Drugi etap konkursu wyłonił zwycięzców z gminy Kartuzy (SP nr 2 z Kartuz) oraz z gminy Sierakowice (SP nr 2 Sierakowic). Kolejne etapy tej edycji odbędą się w 2020 roku.

Kolejnym konkursem, w organizacji którego brał udział Kaszubski Park Krajobrazowy oraz Ośrodek Edukacji Ekologicznej był „Gminny konkurs ekologiczny” dla uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Stężyca. Konkurs składał się z trzech etapów. Pierwszy etap był w formie testu. Zagadnienia zawarte w części pisemnej kształciły umiejętności dostrzegania zmian zachodzących w otaczającej przyrodzie i ich wartościowanie, rozwijały świadomość ekologiczną oraz weryfikowały wiedzę na tematy związane z ochroną środowiska we własnym regionie. Kolejne zadanie polegało na ustnym odpowiadaniu na wylosowane pytania o tematyce ekologicznej. Trzeci etap polegał na rozpoznawaniu wybranych gatunków roślin i zwierząt występujących na terenie KPK na podstawie zdjęć (w tym obuwika, pełnika i lipiennika).

Od kilku lat Gimnazjum Publiczne w Somoninie przy współpracy z Kaszubskim Parkiem Krajobrazowym organizuje konkurs pt „Oblicza globalizacji”. Tegoroczne zmagania uczniów przebiegały pod hasłem: „Czas na las”. Do konkursu przystąpiło 9 szkół z terenu województwa pomorskiego. Każdą szkołę reprezentowała trzyosobowa drużyna.

Konkurs fotograficzny pt. „Kaszubskie krajobrazy zaklęte w fotografii” przeprowadzony przez pracowników KPK spotkał się z bardzo dużym zainteresowaniem.

Celem przeprowadzania konkursów jest zapoznanie ich uczestników z zasadami ochrony terenów cennych pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym całej Polski. Ważnym celem jest również uświadomienie jak niebezpieczny dla życia człowieka oraz otaczającej go przyrody jest smog. Kolejnym celem konkursów było uwrażliwienie na piękno otaczającego nas krajobrazu.

Warsztaty i akcje edukacyjne

Kaszubski Park Krajobrazowy brał udział w festynach edukacyjnych oraz przeprowadzał liczne prelekcje i zajęcia pokazowe w szkołach i w sali edukacyjnej w swojej siedzibie. W czasie

zajęć poruszane były tematy dotyczące ekologii, przyrody, walorów i zagrożeń oraz bioróżnorodności siedliskowej Kaszubskiego Parku. W przypadku najmłodszych uczestników każde zajęcia kończyły gry i zabawy przy wykorzystaniu pomocy naukowych, które pomagały w utrwaleniu uzyskanej wiedzy. W warsztatach terenowych, stacjonarnych i stoiskach plenerowych wzięło udział 4119 uczestników.

Celem zajęć pokazowych przeprowadzanych przez Kaszubski Park jest rozpowszechnienie potrzeby ochrony bioróżnorodności siedliskowej Parku, szerzenie postaw proekologicznych oraz wzbudzenie pasji przyrodniczej wśród uczestników zajęć. Lekcje takie pozwalają dotrzeć z problemami przyrodniczymi do młodzieży i dzieci nie tylko z dużych miast, ale również z małych wiosek z terenu całego Parku i jego otuliny.

Co roku Kaszubski Park Krajobrazowy mobilizuje lokalną społeczność do wspólnego świętowania obchodów Dnia Ziemi oraz Dnia Sprzątania Świata. W tym roku w akcji wzięły udział szkoły podstawowe m.in. z Chmielna, Somonina oraz Stężycy. Najmłodszymi uczestnikami akcji były kilkuletnie przedszkolaki z Grzybna, które aktywnie wzięły udział w grach o segregacji odpadów i zasadach zachowania w lesie. Aby zachęcić dzieci i młodzież do wzięcia udziału w akcji KPK zorganizował również gry i zabawy terenowe, które kończyły się wspólnym zbieraniem śmieci. Rozdysponowanych zostało 75 opakowań worków na śmieci, 20 opakowań rękawiczek lateksowych oraz 72 pary rękawic ogrodowych.

Celem przeprowadzania takich akcji jest:

- uświadomienie lokalnej społeczności problemu zaśmiecania naszych terenów i zagrożeń wynikających z takich zachowań,
- zaproponowanie uczniom sposobów codziennego dbania o środowisko w obrębie gospodarstw domowych oraz wskazanie właściwych postaw, które pomogą uchronić środowisko przed dewastacją,
- uświadomienie konieczności recyklingu śmieci.

W czerwcu Kaszubski Park Krajobrazowy zorganizował rajd pieszy pt. „Najcenniejsze kwiaty KPK”. W tym roku wzięli w nim udział uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Brodnicy Górnej oraz kartuskiej „Jedynki”. Trasa liczyła ok. 10 kilometrów i prowadziła przez bardzo malownicze zakątki Parku. Po drodze rozpoznawaliśmy gatunki kwiatów, drzew oraz krzewów. 4 czerwca Kaszubski Park Krajobrazowy wraz z Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej byli partnerami Centrum Inicjatyw Edukacyjnych z Kartuz w corocznej akcji „Przyroda pod żaglami”. Jest to edukacyjna akcja plenerowa odbywająca się na Złotej Górze dla uczniów szkół powiatu kartuskiego. Oprócz możliwości żeglowania po jeziorze Wielkie Brodno dzieci i młodzież mogły odwiedzić stoiska edukacyjne o tematyce przyrodniczej. W tym roku na naszym stoisku można było dowiedzieć się wielu ciekawych rzeczy na temat owadów zapylających, jak można w prosty sposób pomagać tym jakże ważnym istotom, zobaczyć jak wygląda ul i z czego się składa oraz przymierzyć strój pszczelarza. Pszczoły to przecież nie tylko miód, ale przede wszystkim zapylacze, dzięki którym mamy co jeść – większość owoców i warzyw mamy właśnie dzięki nim. Mówiliśmy też o innych gatunkach zapylających niż pszczoły, takich jak np. pszczolinki, murarki, motyle, trzmiele, a także biedronki i ślimaki.

20 października obchodzony jest „Międzynarodowy Dzień Krajobrazu”. Od kilku lat Kaszubski Park organizuje z tej okazji edukacyjne, krajoznawcze spacery krajobrazowe. W tym roku przy współpracy z Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej i Gminą Kartuzy zorganizowaliśmy dzień pełen wrażeń, którego tematem przewodnim była woda.

Celem organizowania rajdów przez KPK jest zainteresowanie lokalnych mieszkańców pięknem ich najbliższego otoczenia oraz uwrażliwienie ich na bezcenną wartość chronionych gatunków, tak bardzo narażoną na zagładę.

Współpraca przy organizacji następujących przedsięwzięć:

- pomoc w organizacji [Wiosennych Warsztatów Przyrodniczych i Grzybobrania](#) w Schodnie;
- współorganizacja IX Wiosennych Warsztatów Przyrodniczych, Grzybobrania i [Warsztatów Rodziny „Motyle i latające smoki”](#) w OEE w Szymbarku;
- współorganizacja IV Edycji konkursu NASZA GMINA-NASZE ŚRODOWISKO w Gminie Linia i Międzyszkolnego Meetingu Ekologicznego w Somoninie;
- organizacja stoiska podczas: XI pikniku edukacyjnego pod hasłem „Bioróżnorodność – poznaj by zachować”, XXVIII Pomorskich Agro-Targów w Lubaniu, I Dnia Wiosny w Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku; „Wielkiego Dnia Pszczół” na kartuskim rynku, XIV Kartuskich Targów Ekologicznej Żywności w Kartuzach;
- organizacja warsztatów z okazji I Dnia Wiosny w Kiełpinie;
- współorganizacja i koordynacja „Dnia flagi”;
- przeprowadzenie warsztatów dla dzieci z Białorusi goszczących w gminie Kartuzy;
- organizacja warsztatów w ferie zimowe i wakacje połączone z grami i zabawami o tematyce przyrodniczej dla mieszkańców KPK i turystów;
- współorganizacja rowerowej gry terenowej „Pieszko, rowerem odkrywamy uroki ziemi mirachowskiej”;
- współorganizacja warsztatów o termogeologii.

Praca w terenie - patrole

W czasie minionego roku straż Parku przeprowadziła ponad 100 wizji terenowych z pracownikami wydziałów ochrony środowiska gmin, starostwa powiatowego, policji, straży leśnej, Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, Urzędu Marszałkowskiego.

Każda wizja w terenie wiązała się z pouczeniem i informowaniem osób zainteresowanych o przepisach ustawy o ochronie przyrody i Uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego oraz propagowaniem walorów przyrodniczych Parku. Wizje w terenie, to przede wszystkim uświadamianie społeczeństwa w zakresie naruszeń prawa dotyczącego ochrony środowiska i ochrony przyrody. Czasami są to działania nieświadome, ale niestety często są to przypadki świadomego naruszenia przepisów. Wizje pozwalają również na nawiązanie współpracy z wydziałami administracyjnymi w celu lepszego działania w zakresie ochrony przyrody. Oprócz tego przeprowadzono ponad 150 interwencji, które dotyczyły m.in.: ptactwa i innej zwierzyny, spalania śmieci, likwidacja wysypisk, wyrobisk, próby niwelacji gruntów, bagrowania i wycinki drzew.

Szkolenia

W celu poszerzenia wiedzy w zakresie ekologii, ochrony bioróżnorodności siedlisk oraz zapoznania się z aktualnymi zmianami w przepisach prawa pracownicy Kaszubskiego Parku Krajobrazowego brali udział w następujących szkoleniach, konferencjach i spotkaniach:

- 22.03.2019 r. warsztaty bartnicze w Zielonej Szkole w Schodnie;
- 09.05.2019 r. konferencja „Ożywić pola i las-równowaga gatunkowa w przyrodzie” w Lubaniu;
- 24.05.2019 r. warsztaty „Czynna ochrona muraw napiaskowych” w Schodnie;
- 27.09.2019 r. warsztaty na temat walorów przyrodniczych, celu ochrony i zagrożeń dla rezerwatu przyrody „Staniszewskie Błoto”, realizowanych w ramach projektu „Ochrona bioróżnorodności rezerwatów przyrody Pomorza”;
- 23.09.2019 r. szkolenie z diagnostyki drzew, które odbyło się w siedzibie PZPK w Słupsku;
- 11.10.2019 r. szkolenie poświęcone zasadom RODO, w związku z konkursem PPKP;
- 19.11.2019 r. szkolenie dotyczące archiwizacji, które odbyło się w Słupsku;
- 23-24.11.2019 r. II Polskie Sympozjum Herpetologiczne we Wrocławiu.

Dodatkowo w ramach dotacji zakupiono m.in.: 2 dioramy z obuwikiem i pełnikiem, 2 banery z zapylaczami, roll-up z obuwikiem, obiektyw, karty pamięci, dysk zewnętrzny, 2 laptopy, drukarkę, książki i sprzęt sportowy na nagrody, materiały promocyjne, prenumeratę czasopism, materiały biurowe i do prowadzenia zajęć, materiały budowlane służące do naprawy i konserwacji istniejącej małej infrastruktury na terenie KPK.

Pkt. 5. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Wdzydzki Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Wdzydzki Park Krajobrazowy dla ludzi i przyrody.

Mając na uwadze ochronę przyrody i zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym w 2019r. podjęto działania w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, monitoringu przyrodniczego oraz edukacji ekologicznej.

Czynna ochrona siedlisk na wyspie Sidły na jeziorze Wdzydzkim

Do szczególnych walorów siedlisk łąkowych wyspy Sidły należą rosnące na niej i będące pod ścisłą ochroną gatunkową nasięźrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum*, kruszczyk błotny *Epipactis palustris*, a także ochroną częściową listera jajowata *Listera ovata*, stoplamek krwisty *Dactylorhiza incarnata*, stoplamek szerokolistny *Dactylorhiza majalis*.

Dla wszystkich wymienionych wyżej gatunków kluczową sprawą jest zachowanie odpowiedniego siedliska przede wszystkim poprzez stosowanie właściwych metod ochrony czynnej. W przypadku łąki, główną taką metodą jest koszenie oraz wypas – najlepiej rodzimych ras owiec.

W celu utrzymania charakterystycznego dla tego siedliska składu gatunkowego, podjęto działania na wyspie mające na celu wykoszenie, usunięcie odrostów drzew i krzewów z wyniesieniem biomasy z powierzchni 0,5 hektara.

Podobnie jak przy koszeniu, wymaganym rozwiązaniem jest realizacja wypasu, jako kontynuacja tradycyjnego sposobu gospodarowania. Dlatego na wykoszonym obszarze wyspy Sidły prowadzony był kontrolowany wypas owiec rasy pomorskiej. Wybór polskich owiec nizinnych rasy pomorskiej do ochrony łąki był nieprzypadkowy, są to bowiem zwierzęta rodzime, których chów i hodowla wpisują się w tradycje tych terenów.

Koszenie i wypas na wyspie bezpośrednio przyczynił się nie tylko do zachowania i utrzymania cennych siedlisk, ale do ich poprawy, a tym samym różnorodności biologicznej całego kompleksu jezior Wdzydzkich.

Czynna ochrona muraw napiaskowych

Pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego w dniu 24 maja 2019 roku zorganizowali warsztaty poświęcone tematyce ochrony czynnej muraw napiaskowych. Podczas spotkania uczestnicy warsztatów zapoznali się z tematyką siedlisk przyrodniczych: 2330 Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi *Corynephorus* oraz 6120 Ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae*. Zebrani dowiedzieli się w jaki sposób powstały te siedliska, poznali gatunki roślin charakterystycznych dla tych siedlisk, a także poznali zagrożenia oraz metody ochrony muraw napiaskowych.

Największym i właściwie głównym bezpośrednim zagrożeniem dla muraw występujących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego jest sukcesja naturalna, w tym przypadku zarastanie otwartych piaszczystych powierzchni przez sosnę zwyczajną oraz brzozę brodawkowatą. Dla zachowania tych siedlisk wytypowano niewielki obszar obejmujący siedlisko murawy napiaskowej na terenie Parku. Na obszarze tym wykonano zabiegi czynnej ochrony polegające na ręcznym i mechanicznym usuwaniu drzew i krzewów w celu odtworzenia otwartego charakteru siedlisk murawowych. Uczestnicy, w tym pracownicy innych PK nabyli wiedzę z czynnej ochrony tego typu siedliska.

Czynna ochrona wybranych drzew pomnikowych

Zakres prac obejmował wykonanie ekspertyzy dendrologicznej dla trzech drzew pomnikowych: dąb szypułkowy w Grzybowski Młynie nr 168, dąb szypułkowy w Loryńcu nr 667 oraz kasztanowiec zwyczajny w Loryńcu, gmina Kościerzyna. Ponadto na dębach szypułkowych wykonano prace pielęgnacyjne.

Do przeprowadzenia ekspertyzy dendrologicznej (diagnostyki) drzew wykorzystano szeroko dziś już stosowaną metodykę wizualnej oceny. Metodologię opisu przyjęto za publikacją "Drzewa w krajobrazie. Podręcznik praktyka", Witkoś-Gnach K., Tyszko-Chmielowiec P., (red.) 2014

Dla przedmiotowych drzew wykonano inspekcję pierwszego stopnia z wykorzystaniem

podstawowych narzędzi arborystycznych (sonda, młotek). Zebrano również podstawowe parametry dendrometryczne tj. wysokość, obwód, rzut korony. Obwód pnia podano dla wysokości 1,3 m od najwyższego wzniesienia gruntu wokół podstawy pnia, prowadząc miarę prostopadle do osi pnia. Rzut korony zmierzono jako dwa odcinki przecinające się pod kątem prostym, gdzie co najmniej jeden z nich przebiegał wzdłuż charakterystycznego odniesienia w terenie. Miejsce przecięcia odcinków stanowiło centrum pnia. Pomiary zaznaczono na mapie. Dostęp w koronę drzewa w celach diagnostycznych i pielęgnacyjnych odbywał się za pomocą technik linowych. Do pielęgnacji drzew używano wyłącznie zdezynfekowanych narzędzi ręcznych (piła, sekator). Pilarki użyto jedynie przy usuwaniu martwych, zawieszonych konarów na dębie szypułkowym w Loryńcu. W przypadku redukcji odrostów z szyi korzeniowej przy dębach na rany po cięciach наносzono pastę na bazie substancji czynnej: tiofanat metylu 3%. W przypadku częściowo zakorzenionych odrostów dodatkowo stosowano preparat wspomagający ukorzenianie. W obu przypadkach miejsca cięć zacieniano czarną geowłókniną. Z całości realizowanego zadania sporządzono dokumentację fotograficzną oraz raport z oględzin i pielęgnacji poszczególnych drzew. Nadzór nad pracami pełnił Certyfikowany Inspektor Drzew. Zastosowane zabiegi w znacznym stopniu poprawiły walory przyrodnicze oraz krajobrazowe drzew. Uzyskany stan pozwoli na zachowanie i promocję drzew pomnikowych jako jednej z form ochrony przyrody.

Odtworzenie schronów dla ornitofauny i chiropterofauny zniszczonych przez nawałnicę

Skutki nawałnicy, która przeszła przez Wdzydzki Park Krajobrazowy w sierpniu 2017 roku odczuwamy do dzisiaj. W wyniku tysięcy powalonych drzew, także nietoperze i małe dziuplaki utraciły sztuczne schronienia wywieszone w latach ubiegłych przez pracowników Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego. Dlatego bardzo ważnym elementem czynnej ochrony jest odtworzenie sztucznych kryjówek w miejscach, gdzie zostały zniszczone.

W ramach zadania zakupiono i zawieszono na wybranych powierzchniach Parku schrony trocinobetonowe dla nietoperzy (15 sztuk) oraz drewniane budki lęgowe dla małych dziuplaków (15 sztuk).

Inwentaryzacja, monitoring przyrodniczy oraz patrolowanie obszaru Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego

W ramach realizacji ustaleń Planu Ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego wykonano następujące zadania:

- monitoring przyrodniczy planowanych i istniejących obiektów chronionych.
- inwentaryzacja nielegalnej zabudowy na obszarze WPK w celu powstrzymania i likwidacji zainwestowania rekreacyjnego oraz ochrony przed zainwestowaniem brzegów zbiorników wodnych
- monitoring i kontrola działań z zakresu czynnej ochrony przyrody (wyspa Sidły, budki lęgowe dla ptaków, schrony dla nietoperzy)
- patrolowanie obszaru Jezior Wdzydzkich pod kątem używania łodzi motorowych
- prowadzenie rejestru obserwacji ważniejszych zdarzeń i procesów zachodzących w przyrodzie, kulturze, krajobrazie, gospodarce i zagospodarowaniu przestrzennym na terenie Parku i jego otuliny

- przeglądy szlaków turystycznych na obszarze WPK
- monitoring populacji gatunków konfliktowych (żuraw)
- monitoring populacji troci jeziorowej na obszarze WPK

W tym celu zakupiono paliwo do pojazdów służbowych. Monitoring w kontekście ogromnego zainteresowania inwestycyjnego jest koniecznym działaniem służby parku. Stały, bieżący monitoring daje możliwość zachowania istniejących wartości Parku.

Edukacja ekologiczna

Uzupełniając zadania ochronne i monitoringowe podjęto liczne działania w zakresie edukacji ekologicznej, której celem jest kształtowanie właściwych postaw oraz budowanie świadomości ekologicznej. Integralną częścią każdego z działań mających na celu ochronę przyrody jest jednoczesna edukacja ekologiczna, dzięki której można wpływać na postawy i kształtować zachowania pro środowiskowe. I tak w celu podwyższenia świadomości przyrodniczej społeczeństwa, w kierunku prowadzonych przez Park działań odnoszących się do poznania różnorodności siedlisk przyrodniczych, zrealizowano następujące zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży szkolnej

W zakresie edukacji dzieci i młodzieży szkolnej przeprowadzono zajęcia, warsztaty i pogadanki. Zajęcia odbywały się w Sali edukacyjnej WPK, w szkołach i przedszkolach powiatu kościerskiego (Miasto Kościerzyna, Gmina Kościerzyna, Lipusz, Dziemiany, Karsin, Stara Kiszewa i Nowa Karczma), w Zielonej Szkole w Schodnie oraz w terenie. Zadanie to obejmowało przeprowadzenie zajęć w dwóch głównych nurtach tematycznych.

Pierwszy temat to różnorodność siedlisk przyrodniczych WPK. Zajęcia i warsztaty były realizowane w oparciu o wcześniej opracowane i przygotowane przez specjalistę ds. edukacji prezentacje multimedialne i materiały edukacyjne. Same zajęcia zostały urozmaiczone pokazami, grami edukacyjnymi i obserwacjami, co pozwoliło zainteresować słuchaczy omawianym tematem. Podstawą do prowadzonych zajęć był stworzony w wersji elektronicznej (2018r) pakiet edukacyjny o siedliskach WPK (jeziora, rzeki, bory, torfowiska i łąki WPK). Zajęcia były realizowane w 4 głównych tematach - Środowisko naturalne WPK: lasy, wody, łąki i torfowiska WPK.

Drugi omawiany podczas zajęć temat dotyczył problemu śmieci i proekologicznych zachowań. Prowadzone przez pracowników WPK zajęcia zostały zrealizowane w oparciu o prezentacje multimedialną, karty pracy oraz elektroniczne materiały stworzone na potrzeby kampanii edukacyjno-informacyjnej Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku „Pomorscy czują klimat”.

Szczegółowy wykaz realizowanych tematów wraz z podziałem na grupy wiekowe dostępny jest na stronie internetowej <https://wdzydzkipark.pl/edukacja-2/>.

W ramach podsumowania cyklu zajęć zorganizowano konkursy: plastyczny pt. „Przyroda Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego” oraz z wiedzy przyrodniczej „Łąki, lasy, jeziora, rzeki i torfowiska Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego”. Konkursy kierowane były do placówek oświatowych z terenu powiatu kościerskiego. W ramach konkursu plastycznego uczestnicy wykonali prace formatu A4, przedstawiające wybrane organizmy zamieszkujące określone siedlisko przyrodnicze Wdzydzkiego PK. Na konkurs zgłoszono blisko 300 prac w czterech

kategoriach wiekowych:

Kategoria I - przedszkola oraz uczniowie szkół podstawowych klasy „0”- I. Temat: organizmy zamieszkujące łąki Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

Kategoria II - uczniowie szkół podstawowych klasy II - III. Temat: organizmy zasiedlające lasy (bory) Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

Kategoria III - uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej. Temat: organizmy zasiedlające wody (jeziora/rzeki) Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

Kategoria IV - uczniowie klas VII-VIII szkoły podstawowej. Temat: organizmy zasiedlające torfowiska Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

„Łąki, lasy, jeziora, rzeki i torfowiska Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego” to nazwa konkursu z wiedzy o siedliskach WPK, który został zorganizowany dla uczniów klas III szkół podstawowych z terenu powiatu kościerskiego. Do konkursu przystąpiło siedem trzysobowych drużyn, które musiały wykazać się znajomością przyrody WPK i rozwiązać szesnaście zadań. Zakres tematyczny konkursu był dość rozległy i obejmował informacje zawarte w opracowanym w 2018 roku pakiecie edukacyjnym na temat siedlisk przyrodniczych WPK (łąki, bory, jeziora, rzeki i torfowiska).

Przeprowadzono również etap szkolny i parkowy XIX edycji ogólnopolskiego konkursu wiedzy przyrodniczej pn. „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”, podczas którego uczestnicy musieli wykazać się wiedzą ogólnoprzyrodniczą oraz na temat poszczególnych parków krajobrazowych województwa pomorskiego. Konkurs kierowany był do uczniów klas VI -VIII SP z terenu powiatu kościerskiego. Do kolejnego wojewódzkiego etapu zakwalifikowała się drużyna z Zespołu Szkół w Lipuszu.

Organizowane przez Park konkursy, dają możliwość poszerzenia wiedzy, kształtowania właściwych postaw proekologicznych i motywują do rozwijania pasji i zainteresowania przyrodą.

Dodatkowo, na potrzeby zajęć prowadzonych na Sali edukacyjnej powstała swoistego rodzaju gra wykorzystująca elementy: pakietu edukacyjnego o siedliskach WPK, samej Sali jak i różnego rodzaju tablic oraz pomocy dydaktycznych. Akcja gry edukacyjnej rozgrywa się w siedzibie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego. Wchodząc do pokoju przyrodniczych zagadek uczestnicy muszą wykonać powierzoną im misję, która zakończy się sukcesem tylko wtedy, gdy gracze poprawnie rozwiążą szereg przyrodniczych zadań. Grę oparto na zasadach escape roomu, dzięki czemu na uczestników oprócz dużej porcji wiedzy przyrodniczej czeka dawka dobrej rozrywki, zapewniającej niezapomniane przeżycia. Dzięki temu rozwiązaniu uczestnicy wykazują większe zaangażowanie i motywację w poznawaniu różnorodności przyrodniczej Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

Na potrzeby zajęć, warsztatów i konkursów zakupiono paliwo do samochodu służbowego na cele dojazdu, artykuły papiernicze oraz tonery do drukarki, które służą przygotowaniu materiałów informacyjno-edukacyjnych podczas prowadzonych zajęć. W ramach uatrakcyjnienia i wzbogacenia Sali edukacyjnej oraz stoisk informacyjno-edukacyjnych o nowe elementy, a także na potrzeby prowadzenia samych zajęć wykonano interaktywną tablicę magnetyczną przedstawiającą temat torfowisk. W latach ubiegłych wykonano już dwie tablice o tematyce wodnej i leśnej, dzięki czemu powstaje swoistego rodzaju komplet przedstawiający charakterystyczne siedliska WPK. Ponadto, na potrzeby stworzenia gry dydaktycznej na Sali oraz różnego rodzaju zajęć i warsztatów, zakupiono pomoce dydaktyczne w postaci układanek

edukacyjnych, przyrodniczych puzzli i klocków oraz drobne materiały budowlane i stolarskie. W ramach doposażenia sali edukacyjnej zakupiono pokarm dla rybek i akcesoria akwarystyczne w celu utrzymania słodkowodnego akwarium, które jest swoistego rodzaju żywą pomocą w prowadzonych przez specjalistę ds. edukacji zajęciach. Na potrzeby konkursów zakupiono nagrody książkowe oraz rzeczowe.

Edukacja ekologiczna lokalnych społeczności i turystów

W celu realizacji zadania przeprowadzono działania z zakresu edukacji ekologicznej, skierowanych do lokalnych społeczności i turystów odwiedzających teren WPK w tym m.in. Spotkania Wdzydzkiego Koła Przyrodników, Wakacje z Parkiem, zajęcia pn. Nocni łowcy czy organizując akcje i stoiska edukacyjnych. Angażując i edukując społeczność lokalną ukazujemy jak bardzo potrzebna jest człowiekowi przyroda, a także pokazujemy jej różnorodność i funkcje poszczególnych organizmów w ekosystemie.

W ramach Spotkań Wdzydzkiego Koła Przyrodników zrealizowano cztery zajęcia tematyczne. Pierwsze pt., „Dlaczego giną pszczoły” odbyło się 23 marca i dotyczyło tematu owadów zapylających. Podczas spotkania szeroko omówiono rolę zapylaczy, a także potrzebę tworzenia i zachowania pszczelich pożytków w tym łąk kwiatnych. Drugie spotkanie odbyło się w maju, w formie przyrodniczego spaceru „Tropem kaszubskiej przyrody”. Podczas wycieczki mówiono o lasach, łąkach, torfowiskach i jeziorach, czyli o tym, co tworzy naszą kaszubską przyrodę. Omówiono również temat siedlisk Natura 2000, a także charakter i znaczenie różnych form ochrony przyrody. Niewątpliwą atrakcją była możliwość zobaczenia storczyków rosnących na pobliskiej łące oraz obserwacja ptaków i śladów obecności bobra europejskiego. Kolejne dwa spotkania odbyły się jesienią. 11 października realizując temat „Stop inwazji obcych” szeroko omówiono zagadnienia dotyczące obcych gatunków inwazyjnych. Natomiast 13 grudnia przedstawiono zagadnienie związane z wpływem człowieka na kształtowanie krajobrazu, przeprowadzając prelekcję pt.: „Czy zabudowa wiejska tworzy krajobraz WPK?” Nocni łowcy WPK to temat wieczornych zajęć poświęconych nietoperzem. W ramach realizacji zadania odbyły się 4 spotkania: w Kościerzynie (2), w Borsku i Wdzydzech Tucholskich. Oprócz informacji odnośnie biologii i ekologii nietoperzy omówiono rolę tych ssaków w środowisku naturalnym i życiu człowieka, a także działania podejmowane przez pracowników WPK w celu ich ochrony. Zajęcia podzielono na dwie części – część teoretyczną i praktyczną, podczas której przeprowadzono wieczorne nasłuchy głosów echolokacyjnych nietoperzy, obserwację terenową, a także naukowo-badawcze odłowy zwierząt w sieci chiropterologiczne. W miesiącach wakacyjnych przeprowadzono cykl letnich spotkań z Wdzydzkim Parkiem Krajobrazowym pn. Wakacje z Parkiem. W ramach realizacji zadania już w czerwcu odbyły się terenowe warsztaty poświęcone różnorodności organizmów zamieszkujących Zespół Jezior Wdzydzkich ze szczególnym uwzględnieniem zwierząt makrobentosowych oraz ich znaczenia i roli w środowisku naturalnym. Podczas spotkania omówiono, również inne aspekty związane z ekosystemami wód WPK tj. podział jezior ze względu na pochodzenie i trofię. Kolejne 4 spotkania odbyły się w lipcu i sierpniu i dotyczyły terenów wodno-błotnych WPK, głównie jezior i torfowisk. Uczestnicy tych spotkań z bliska przyjrzeni się organizmom wodnym oraz roślinności torfowisk przejściowych i wysokich. Zajęcia te były kierowane głównie do turystów i miały na celu ukazanie różnorodności przyrodniczej Parku, a także możliwości rekreacyjnego wykorzystanie terenów chronionych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

3 sierpnia już po raz kolejny we Wdzydzach, odbył się festyn edukacyjny pn „Dzień raka szlachetnego”, połączony ze Świętem Sielawy. Rak szlachetny, niegdyś pospolity w naszych wodach, mający swoje miejsce w kulturze i historii regionu, jest obecnie na skraju zagłady. Kontynuacja działań ochronnych w odniesieniu do populacji raka szlachetnego wprost wynika z Uchwały Samorządu Województwa Pomorskiego, co zapisano w celach ochrony Parku w § 2 pkt. 6 „utrzymanie naturalnej różnorodności fauny oraz tworzenia warunków umożliwiających restytucję gatunków, a w szczególności troci jeziorowej i raka szlachetnego”. Jednym z głównych zadań w zakresie jego ochrony jest edukacja ekologiczna. Jak co roku pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego wraz z Gminą Kościerzyna przygotowali dla uczestników akcji dużą dawkę solidnej wiedzy połączonej z dobrą zabawą. W tym dniu każdy znalazł coś dla siebie. Na przygotowanych stoiskach edukacyjnych można było dowiedzieć się m.in. jak odróżniać raki szlachetne od innych gatunków, co to są gatunki inwazyjne, czy też jak możemy pomóc naszym rakom. Jednocześnie ze sceny przekazywano informację o Wdzydzkim PK i ochronie raka szlachetnego. Ponadto przeprowadzono konkursy sprawdzające zdobytą wiedzę oraz takie, które zmuszały do jej poszerzenia na tablicach edukacyjnych i stoiskach WPK. Najmłodszy mogli wziąć udział w grze przyrodniczej lub zajęciach plastycznych.

W ramach obchodów Dnia Krajobrazu 18 października zorganizowano edukacyjno-przyrodniczą wycieczkę rowerową szlakiem „Pętla Przytarnia”. Uczestnicy poruszali się wyznaczoną trasą, rozpoczynając w Wielu i dalej kierując się na najwyższe wzniesienie Parku-Chełmice następnie przez gęste bory urozmaicone licznymi śródleśnymi jeziorami i torfowiskami, aż po punkt widokowy w Strudze koło Przytarni. W sąsiedztwie szlaku znajdują się jedne z najcenniejszych przyrodniczo miejsc WPK – planowany rezerwat „Motowęże” – obszar torfowiskowo-krajobrazowy rozciągający się na powierzchni około 118ha oraz jezioro Wdzydze – największe jezioro Parku. Wycieczka w sposób aktywny pozwoliła uczestnikom poznać wybrane siedliska przyrodnicze składające się na krajobraz WPK, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wodno-błotnych. W tym roku hasłem przewodnim akcji była wszechobecna Woda w krajobrazie WPK, dlatego też jej głównym celem było nie tylko ukazanie różnorodności krajobrazu wynikającej z obecności mniejszych i większych zbiorników wodnych, ale również przedstawienie ich roli w przyrodzie. Dodatkowo przekazywane przez przewodników informacje, podczas całodziennego wyprawy pozwoliły wzbogacić i usystematyzować wiedzę uczestników.

Realizując zadania z zakresu edukacji pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego uczestniczyli w masowych akcjach plenerowych. W 2019r. wzięto udział m.in. w Pomorskich Targach Rolno – Przemysłowych w Lubaniu (01.06.), Dniu Bioróżnorodności w Gdańsku (08.06.), Pomorskim Święcie Produktu Tradycyjnego w Gdańsku (09.06.), w festynie we wsi Szenajda (29.06.), Jarmarku „Czym chata bogata – dary natury bogactwo kultury” w Charzykowach (27.07.), Festiwalu Żurawiny (07.09.), XXII Kaszubskiej Jesieni Rolniczej w Lubaniu (14-15.09.), a także zorganizowano zajęcia na temat problemu odpadów w ramach zawodów wędkarskich dla juniorów nad jeziorem Kapliczne w Kościerzynie (25.05.) oraz włączono się w organizację pikniku ekologicznego sołectwa Juszki nad jeziorem Debrzyno (25.05.). Oprócz przekazywanych na samym stoisku informacji, pracownicy Parku aktywnie włączali się w akcje prowadząc tematyczne pogadanki, czy przeprowadzając konkursy przyrodnicze ze sceny głównej, a także udzielając wywiadów w prasie i radiu. Podczas

zawodów wędkarskich i pikniku ekologicznego w Juszkach prócz prelekcji na temat odpadów i ekologii, przygotowano i przeprowadzono grę terenową, która miała dodatkowo zaktywizować uczestników. Udział pracowników w imprezach o charakterze masowym to doskonała okazja do przekazywania rzetelnej wiedzy nt. stanu środowiska naturalnego Wdzydzki PK. Udział w tego typu przedsięwzięciach umożliwił udostępnienie informacji szerokiemu i różnorodnemu gronu odbiorców. Na potrzeby zadania każdorazowo opracowano tematykę stoiska/prelekcji, przygotowano materiały informacyjno-edukacyjne, konkursy z wiedzy przyrodniczej oraz sam wygląd danego stoiska.

Dodatkowo rozszerzając współpracę z Centrum Kultury Kaszubskiej w Kościerzynie zrealizowano zajęcia edukacyjne umożliwiające mieszkańcom Kościerzyny bliższe poznanie otaczającej ich przyrody i zwrócenie uwagi na rolę człowieka w środowisku naturalnym. W ramach zadania zorganizowano warsztaty podczas zimowych ferii, z okazji I Dnia Wiosny i Dnia Dziecka, Święta Matki Boskiej Zielnej oraz przedświąteczne warsztaty dla dorosłych zachęcające do bardziej ekologicznego podejścia do przedświątecznych zakupów, połączone z robieniem wianków z naturalnych materiałów.

Przeprowadzono także zajęcia i pogadankę z seniorami, studentami Uniwersytetu III Wieku, nauczycielami LOP oraz prelekcję dla branży turystycznej.

Na potrzeby ww. działań edukacyjnych zakupiono artykuły papirnicze oraz tonery do drukarki, które wykorzystano do przygotowania materiałów informacyjno-edukacyjnych podczas prowadzonych warsztatów i spotkań. W celu organizacji zajęć o nietoperzach pn. „Nocni łowcy WPK”, zakupiono 2 detektory ultradźwięków oraz tyczki i sieci chiropterologiczne. Organizując Dzień Krajobrazu opłacono wynagrodzenie dla jednego z instruktorów prowadzących zajęcia, podczas całodzienną, edukacyjną wycieczkę rowerową, a także wodę i ciepły posiłek dla uczestników. W ramach uatrakcyjnienia stoisk informacyjno-edukacyjnych o nowe elementy, a także na potrzeby prowadzenia samych zajęć wykonano interaktywną tablicę magnetyczną przedstawiającą temat torfowisk. Na potrzeby związane z dojazdem pracowników WPK na miejsce prowadzonych zajęć i warsztatów, a także na potrzeby organizacji stoisk i akcji plenerowych zakupiono paliwo do samochodów służbowych.

Ponadto w ramach współpracy z innymi oddziałami PZPK, aktywnie uczestniczono w organizowanych przez nich przedsięwzięciach tj. wiosenne otwarcie CIEE w Gdańsku, Wiosenne Warsztaty Przyrodnicze i Grzybobranie w OEE w Szymbarku, Wiosenne Warsztaty Przyrodnicze i akcja edukacyjna „Czas na grzyby” w ZSK w Schodnie (współorganizacja) oraz Słupska Noc Nietoperzy organizowana przez PKDS.

Podjęcie różnych form edukacji ekologicznej pozwoliło na dotarcie z informacją do szerokiego i różnorodnego grona odbiorców. Dodatkowa zadania z zakresu edukacji ekologicznej wspierane i promowane były przez działania podejmowane na stronie internetowej Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego oraz na portalu społecznościowym facebook. Łącznie bezpośrednio z oferty edukacyjnej WPK skorzystało ponad 3tyś. osób. Realizacja projektu poprzez edukację ekologiczną przyczyniła się do podniesienia świadomości ekologicznej uczestników i lepszego zrozumienia działań ochronnych podejmowanych przez Park dla zachowania bioróżnorodności siedlisk Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego. Jednymi z głównych założeń, realizowanych działań edukacyjnych, było zwiększenie świadomości młodzieży, mieszkańców i turystów nt. ochrony przyrody, pobudzenie wrażliwości

przyrodniczej oraz zwrócenie uwagi na potrzebę zachowania różnorodności biologicznej oraz ochronę cennych elementów przyrodniczych i krajobrazowych WPK. Na jakość prowadzonej edukacji znaczący wpływ ma jej różnorodność, atrakcyjne pomoce dydaktyczne i wysoki poziom merytoryczny pracowników.

Udział pracowników w konferencjach, szkoleniach, kursach i warsztatach.

W ramach samokształcenia pracownicy Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego brali udział w spotkaniach, konferencjach i kursach przyrodniczych oraz edukacyjnych.

- 28-29.09.2019r. Ogólnopolskie Spotkanie Edukacji Alternatywnej w Poznaniu
- 13-17.10.2019r. kurs Ocena hydromorfologiczna rzek w oparciu o HIR, Poznaniu
- 15-17.11.2019r. XXVII Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna, Góra Św. Anny
- 23-24.11.2019r. II Polskie Sympozjum Herpetologiczne, Wrocław

W ramach zadania opłacono uczestnictwo pracowników ww. konferencjach, kursach i spotkaniach.

Opracowanie graficzne drobnych publikacji o trasach rowerowych i pieszych WPK

W ramach wydawnictw WPK wykonano opracowanie graficzne elektronicznych wersji ulotek, w formacie A4, wraz z opracowaniem kartograficznym. Publikacje zostały umieszczone w wersji „do pobrania” na stronie Parku. Pozwoli to zainteresowanym zapoznać się z wybranymi przyrodniczymi szlakami pieszymi i rowerowymi, atrakcjami turystycznymi na trasach oraz ich walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi.

Do opracowania graficznego publikacji przygotowano teksty i zdjęcia o 9 szlakach przyrodniczo – edukacyjnych WPK oraz o geomorfologii Parku w celu przybliżenia odbiorcom genezy ukształtowania terenu tej części Kaszub.

Zakres tematyczny ulotek przedstawia się następująco:

1. - trasa rowerowa Kościerzyna – Wdzydze
2. - trasa rowerowa „Pętla Lipno”
3. - trasa rowerowa Schodno – Wdzydze
4. - trasa rowerowa Lipusz – Wdzydze
5. - trasa rowerowa „Dookoła Jezior Wdzydzkich”
6. - piesza ścieżka we Wdzydzech
7. - piesza ścieżka „Szlakiem pięciu jezior”
8. - piesza ścieżka w Juszkach
9. - piesza ścieżka wokół jeziora Rzuno
10. - geomorfologia obszaru WPK

Zapoznać się z nimi można na stronie Parku (www.wdzydzkipark.pl) w zakładce PUBLIKACJE WPK 2019 (<https://wdzydzkipark.pl/publikacje-wpk-2019/>).

Ważnym elementem wspierającym edukację ekologiczną i czynną ochronę jest kierunkowanie ruchu turystycznego na terenie WPK za pomocą wyznaczonych tras rowerowych i pieszych wraz z infrastrukturą- tablicami edukacyjnymi, mapami, wiatami. Skanalizowanie ruchu turystycznego umożliwia mieszkańcom i turystom bliski i bezpośredni kontakt z przyrodą Parku i jej najcenniejszymi elementami, jednocześnie chroniąc je przed nadmierną i niekontrolowaną antropopresją. Elektroniczne wydanie publikacji o szlakach pieszych i

rowerowych Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego pozwala kierować i kanalizować ruch turystyczny, by był jak najmniej uciążliwy dla środowiska przyrodniczego i edukować społeczeństwo.

Dodatkowo w ramach pozostałych środków wynikających głównie z oszczędności:

Wykonano mapy WPK w formie dwustronnej. Forma jak i treści zawarte w tym materiale promocyjno-edukacyjnym pozwoliły na dotarcie z informacją o Parku do szerokiego i różnorodnego grona odbiorców. I wykorzystane zostały głównie podczas masowych akcji plenerowych oraz pozostałych działań edukacyjnych. Mapę wykonano ze środków przeznaczonych na zakup drobnych materiałów promocyjno-edukacyjnych oraz oszczędności wynikających z wykonania magnetycznej tablicy o torfowiskach.

Zakupiono 100 sztuk sadzonek drzew z gatunku olcha czarna *Alnus glutinosa*, w celu obsadzenia wybranych bezdrzewnych odcinków brzegów rzeki Wdy, od miejscowości Loryniec do ujścia rzeki do jeziora Radlonego. Również zakupiono osłonki w celu zabezpieczenia sadzonek olszy czarnej.

Wykonanie nasadzeń drzew na brzegu rzeki Wdy wpłyną na poprawę warunków siedliskowych troci jeziorowej, poprzez zapewnienie odpowiedniego zacienienia wody, a w konsekwencji utrzymanie optymalnej temperatury do rozwoju narybku i smoltów.

Zakupiono raczniki (pułapki) w celu monitorowania populacji raka szlachetnego *Astacus astacus* i raka pręgowatego *Orconectes limosus* w wodach Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego.

Zakupiono akcesoria pszczelarskie w postaci bluz z kapeluszem, rękawiczek pszczelarskich, dłuta w celu obsługi barci wykonanej w ramach warsztatów bartniczych w marcu 2019 r. w Schodnie.

Pkt. 6. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Zaborski Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej

Ochrona ptaków wodno-błotnych i ich siedlisk oraz edukacja przyrodnicza na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego

Ochrona i monitoring zimorodka

Kontynuowano coroczną inwentaryzację i monitoring populacji lęgowej zimorodków na obszarze Zaborskiego Parku Krajobrazowego (ZPK). Dzięki realizacji wcześniejszych projektów udało się rozpoznać miejsca występowania tego gatunku nad rzekami i jeziorami Parku. Dotychczasowe wyniki badań publikowane były m.in. w Przeglądzie Przyrodniczym i Zeszytach Chojnickich oraz podczas konferencji naukowych.

W 2019 r. przeprowadzono siedemnaście kontroli terenowych (30 IV, 2 V, 6-9 IV, 29-30 V, 9-12 VII, 16 VII, 19 VII, 2 VIII, 5-8 VIII). Stwierdzono 16 par lęgowych, u których lęgi znajdowały się w fazie wysiadywania jaj, klucia lub karmienia piskląt. Podczas kontroli z dni 29-30 V stwierdzono zniszczenie czterech lęgów przez drapieżniki (kuna, lis, szczur?). W trakcie prac terenowych łącznie zaobrączkowano 79 zimorodków. Pisklęta stanowiły 89 % (n=70), natomiast ptaki dorosłe 11% (n=9), w tym 4 samce i 5 samic. Na Brdzie powtórnie

odnotowano samca zimorodka, który w sierpniu 2016 roku był zaobrączkowany jako pisklę na Chocinie. Zimorodek zaobrączkowany w tym sezonie jako pisklę został stwierdzony na jeziorze Como na północy Włoch.

Badania były prowadzone na podstawie metodyki opracowanej przez Kucharskiego (Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. 2015) i w oparciu o zezwolenie na obrączkowanie ptaków wydane przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Wyniki wprowadzono do bazy danych GIS.

Monitoring koncentracji zimowych ptaków wodno-błotnych

Kontynuowano monitoring ptaków zimujących na rzekach oraz niezamarzających częściach jezior. Wśród gatunków podlegających monitoringowi jest m.in. łabędź krzykliwy - przedmiot ochrony w obszarze Natura 2000 Wielki Sandr Brdy. Badania prowadzone były w terminach uzgodnionych z przedstawicielami RDOŚ Gdańsk.

W sezonie 2018/2019 kontrole odbyły się w czterech terminach:

I. 13.12.2018 r.

II. 11.01.2019 r.

III. 15.02.2019 r.

IV. 15.03.2019 r.

Liczeniem objęte zostały fragmenty rzek Brdy i Zbrzycy oraz jeziora przepływowe: Charzykowskie, Długie koło Małych Swornegaci, Karsińskie, Witoczno, Śluza, Parszczenica, Długie koło Modziela, Laska, Łackie, Małolackie, Dybrzk, Kosobudno, Somińskie i Kruszyńskie. Podczas kontroli liczeniem objęto Jezioro Wegner, które stanowi noclegowisko łabędzi krzykliwych.

W sezonie 2019/2020 przeprowadzono jedną kontrolę – 16.12.2019 r.

Monitoring żurawia (populacja lęgowa)

Kontynuowano zainicjowany w 2018 r. monitoring populacji lęgowej żurawia na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Na wyznaczonych 24. punktach dwukrotnie prowadzone były nasłuchy (30 minut za każdym razem). W sezonie 2019 stwierdzono 84 pary lęgowe. Wyniki wprowadzono do bazy danych GIS. Założenia metodyczne zostały opracowane przy współpracy ze Stacją Ornitologiczną Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Gdańsku. We wrześniu przeprowadzono trzy kontrole żurawi na noclegowisku.

Inwentaryzacja włochatki

W marcu i kwietniu pracownicy ZPK przeprowadzili kontrole nocne, których celem było wykrycie stanowisk włochatki. Nasłuchy prowadzono na blisko 50 punktach, które zostały wyznaczone w północnej części ZPK na podstawie cech siedliskowych oraz stwierdzeń gatunku w poprzednich latach. Na każdym punkcie kontrole przeprowadzono trzykrotnie. W miejscach, gdzie odbywały się terytorialne samce, kolejnego dnia przeprowadzano kontrole dzienne skierowane na wyszukiwanie drzew dziuplastych. Podczas 12 nocy wykryto łącznie 24 stanowiska włochatki. W maju przeprowadzono kontrole zajętości dziupli, natomiast w czerwcu nocne kontrole skierowane na wykrycie lęgów. Podczas inwentaryzacji dodatkowo zostały wykryte dwa nowe stanowiska puszczyka oraz jedno stanowisko sóweczki.

Ochrona zadrzewień nadwodnych

W ramach działania prowadzono lustracje terenowe związane z wnioskami o wycinkę drzew oraz przygotowywaniem opinii dla samorządów lokalnych. Łącznie przygotowano 5 opinii.

Usuwanie inwazyjnych gatunków roślin z siedlisk wodno-błotnych oraz ograniczanie ich rozprzestrzeniania poprzez edukację

Kontynuowano walkę z gatunkami inwazyjnymi roślin. Na wybranych stanowiskach kontrolą objęte są: niecierpek gruczołowaty, kolczurka klapowana, rdestowiec ostrokończysty i barszcz Sosnowskiego. Kontynuowano współpracę pracowników ZPK z gminami Brusy i Chojnice przy organizacji konkursu „Piękna wieś”. W konkursie tym Zaborski Park Krajobrazowy przyznał dwie specjalne nagrody dla właścicieli ogrodów przyjaznych naturze i krajobrazom (po jednym na gminę). Kontynuowana jest akcja edukacyjna pod hasłem „Zamień nawłocie na malwy przy płocie” skierowana do właścicieli ogrodów. W ramach działania prowadzone jest doradztwo bezpośrednie dla osób, które w swoim ogrodzie mają gatunki inwazyjne i chcą się ich pozbyć. Po weryfikacji skuteczności usunięcia roślin, w ramach nagrody na rzecz walki z gatunkami inwazyjnymi pracownicy parku przekazują sadzonki roślin typowych dla ogrodów tradycyjnych i przyjaznych zapylaczom.

Konkursy przyrodnicze dla dzieci i młodzieży organizowane przez ZPK

Pomóżmy ptakom przetrwać zimę - konkurs

Zadanie jest kontynuacją długofalowych działań edukacyjnych Parku i adresowane jest do najmłodszej grupy odbiorców - dzieci z blisko 40. przedszkoli i szkół podstawowych z terenu powiatu chojnickiego (miasto i gmina Chojnice, Brusy oraz gmina Konarzyny). Na konkurs wpłynęło 29 prac. Konkurs odbywa się przy współpracy z Oddziałem Powiatowym LOP w Chojnicach. Biorąc pod uwagę trafność wyboru miejsca dokarmiania, systematyczność i sposoby dokarmiania, poczynione obserwacje, wymowę ekologiczną, pomysłowość i oryginalność pracy oraz jej walory estetyczne.

W sezonie 2019/2020 ogłoszono kolejną edycję konkursu. W tym celu zakupiono karmę dla ptaków, którą przekazano do przedszkoli i szkół podstawowych z terenu Chojnic, gminy Chojnice, miasta i gminy Brusy oraz gminy Konarzyny.

Poznajemy Zaborski Park Krajobrazowy - konkurs

28 marca w 23. szkołach podstawowych z Konarzyn, Chojnic, gminy Chojnice, miasta i gminy Brusy odbył się etap szkolny konkursu. W rywalizacji wzięło udział 356. uczniów z klas IV-VI. W etapie parkowym, który odbył się 23 maja w siedzibie ZPK w Charzykowach, wzięły udział trzyosobowe zespoły z 21. szkół podstawowych. Zadaniem uczestników konkursu było rozwiązanie testu przyrodniczego oraz udział w grze terenowej „Wyprawa przyrodnika”. Wszyscy laureaci etapu szkolnego otrzymali nagrody. Uroczyste ogłoszenie wyników i wręczenie nagród odbyło się przy ognisku przed Chojnickim Klubem Żeglarskim w Charzykowach.

Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski - konkurs ogólnopolski

15 stycznia w siedzibie ZPK w Charzykowach odbył się etap parkowy konkursu. Do rywalizacji przystąpiły cztery szkoły: Szkoła Podstawowa nr 2 z Brus, Zespół Szkół Publicznych z Konarzyn, Szkoła Podstawowa z Silna i Szkoła Podstawowa nr 7 z Chojnic. Pierwsze miejsce zajęła drużyna ze Szkoły Podstawowej w Silnie, która reprezentowała ZPK na etapie wojewódzkim, który odbył się 22 marca w Parku Krajobrazowym Dolina Słupi.

W dniach od 3 do 7 czerwca na terenie Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych odbył się XVIII finał ogólnopolski, w którym reprezentacja województwa pomorskiego (drużyna ze szkoły podstawowej z Silna – Zaborski PK) zajęła drugie miejsce.

XIX edycja konkursu "Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski" w ZPK była wyjątkowa pod względem frekwencji. W konkursie wzięło udział 315 uczestników z 21 szkół. W ostatniej edycji przeprowadzono etap szkolny i gminny konkursu.

Organizacja zdarzeń edukacyjnych, akcji i imprez ekologicznych o charakterze cyklicznym, których współorganizatorem jest Zaborski Park Krajobrazowy

Od lat Zaborski Park Krajobrazowy włącza się w organizację lokalnych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym, w tym konkursów przyrodniczych. Pracownicy ZPK współpracują z organizatorami tych przedsięwzięć przygotowując zadania konkursowe, uczestnicząc w pracach komisji oraz przy zakupie nagród rzeczowych. Są to następujące zdarzenia:

- „Eko-Bal” w Szkole Podstawowej w Pawłowie dla uczniów szkół podstawowych z Gminy Chojnice; w konkursie wzięło udział 52. uczestników;
- Gminny Konkurs Ekologiczny w Charzykowach dla uczniów szkół podstawowych z Gminy Chojnice; w konkursie wzięło udział 15. uczestników;
- „Jestem przyjacielem przyrody” w Szkole Podstawowej w Kłodawie – konkurs plastyczny dla uczniów szkół podstawowych z Gminy Chojnice; w konkursie wzięło udział 67. uczestników;
- „Eko Znaki” w Zespole Szkół nr 7 w Chojnicach – dla gimnazjalistów w powiecie chojnickiego;
- „Eko-Art.” w tym „Kaszubski Eko-Art.” – konkurs recytatorski organizowany przez Chojnickie Centrum Kultury i Zrzeszenie Kaszubsko - Pomorskie dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z powiatu chojnickiego; w konkursie wzięło udział 147 osób;
- „Jesienny Bieg Ekologiczny” – organizowany przez Zespół Szkół w Swornegaciach dla dzieci i młodzieży z całej Gminy Chojnice; w biegu wzięło udział 500;

Udział w festynach i akcjach plenerowych

Zaborski Park Krajobrazowy przygotował stoiska edukacyjne podczas festynów: w Kłodawie, bursie powiatowej w Chojnicach, akcji plenerowej „Bioróżnorodność – poznaj by zachować” w Gdańsku, podczas Wielkiego Dnia Dziecka w Chojnicach, festynu przy Zespole Szkół nr 7 w Chojnicach, Jarmarku Ekoturystycznego w Charzykowach i turnieju rycerskiego w Chojnicach.

Warsztaty Poznajemy Zaborski Park Krajobrazowy

W ramach zadania przygotowano publikację pt. „Poznaj i chroń Zaborski Park Krajobrazowy, w której umieszczono informacje na temat: historii utworzenia parku, geomorfologii, jezior, rzek, fauny, flory, ochrony przyrody oraz 23. najciekawsze miejsca na terenie parku. Publikacja liczy 72 strony w formacie 210 na 257 mm i została przygotowana w nakładzie 1000 egzemplarzy.

Usuwanie śmieci z brzegów jezior i rzek

W dniach 12-13 kwietnia odbyła się kolejna edycja akcji, w której uczestniczyło przeszło 100 osób. Wśród nich byli: leśnicy z nadleśnictw Rytel i Przymuszewo, myśliwi, pracownicy parków - narodowego i krajobrazowego, żeglarze z Chojnickiego Klubu Żeglarskiego i LKS Charzykowy, rybacy, pracownicy Wód Polskich, strażacy z OSP Charzykowy, Chojnickie WOPR, wychowankowie Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Wierzchowie Człuchowskim i członkowie sekcji kajakowej Szansa działającej przy ChKŻ, a skupiającej dzieci i młodzież niepełnosprawną. Przez wolontariuszy ze stowarzyszenia „Charzy...” posprzątana została rzeka Chocina. Brzegi rzeki Brdy między jeziorami Karsińskim, a Witocznem posprzątali członkowie OSP Swornagacie i pracownicy Wiejskiego Domu Kultury w Swornegaciach. Posprzątano także Zbrzycę na odcinku od Kaszuby do Laski. Wzorem roku 2017 i 2018 do akcji sprzątania rzek włączyła się branża kajakowa.

W dniach od 20 do 22 września odbyła się akcja „Sprzątanie Świata”. W ramach akcji przekazano do szkół z terenu miasta i gminy Chojnice, miasta i gminy Brusy oraz gminy Konarzyny worki i rękawice. Do akcji przyłączyły się: Gmina Brusy, Miasto Chojnice, Gmina Chojnice oraz Gmina Konarzyny, które sfinansowały wywóz i koszty składowania odpadów.

Rajd ekoturystyczny

IX edycja rajdu odbyła się 15 czerwca pod hasłem „Był i będzie las”. Tematem przewodnim imprezy było odnawianie lasu na terenach zniszczonych w czasie nawałnicy w sierpniu 2017 r. Współorganizatorami rajdu były nadleśnictwa reprezentujące trzy Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych: w Toruniu - Nadleśnictwo Rytel i Nadleśnictwo Przymuszewo, w Szczecinku - Nadleśnictwo Osusznica i w Gdańsku - Nadleśnictwo Lipusz. W roli współorganizatorów rajdu po raz pierwszy znaleźli się leśnicy w Lipuszu. Rytel, Lipusz, Przymuszewo i Osusznica należą do nadleśnictw najbardziej poszkodowanych od huraganu. Zagospodarowanie powierzchni klęskowych stanowi nie lada wyzwanie. Problemem jest też zniszczona infrastruktura turystyczna i edukacyjna na terenie Parku. W imprezie wzięło udział przeszło 160 osób. Przygotowano cztery trasy rowerowe i trzy piesze. Na każdą grupę przypadało dwóch edukatorów: leśników lub pracowników Parku.

Pkt. 7. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych – Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

W roku 2019, w ramach zadania „**Ochrona najcenniejszych walorów przyrodniczych dorzecza Słupi**” podjęto działania, które miały na celu nie tylko otrzymanie informacji na temat kondycji jej elementów, ale także przywrócenie, bądź zachowanie właściwego ich stanu. Nieodzownym aspektem całości była identyfikacja istniejących, bądź potencjalnych zagrożeń pozwalająca na planowanie działań w kolejnych latach. Zadanie realizowano na obszarze PK „Dolina Słupi” i jego otuliny, a także w rejonach które mają znaczenie dla utrzymania bioróżnorodności doliny rzecznej. W 2019 roku zrealizowano większość z zaplanowanych zadań.

Ochrona ryb

Monitoring migracji ryb przez przepławki na węźle wodnym w Słupsku

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” od lat zajmuje się urządzeniami do monitoringu ryb w przepławkach na węźle wodnym w Słupsku, których jest właścicielem. Ryby dwuśrodowiskowe, aby mogły dotrzeć na tarliska zlokalizowane w Parku muszą pokonać przepławki przy barierach hydrotechnicznych w Słupsku. Wzorem lat ubiegłych – wykonywano czyszczenie i sprawdzono drożność obu przepławek, na bieżąco odczytywano dane ze skanerów, czyszczono te urządzenia oraz prowadzono ich konserwację i naprawę.

Odłowy narybkowe łososiowatych na tarliskach w dorzeczu Słupi

We wrześniu 2019 przeprowadzono odłowy narybku troci i łososi na tarliskach, obławiano tarliska na rzekach takich jak: Bagienica, Głaźna, Kamieniec, Kwacza, Żelkowa Woda, Kamienna i Skotawa. W tym roku po raz kolejny stwierdzono obecność narybku łososia atlantyckiego w rzece Skotawie (ryby z zarybień wiosennych). Dane o odłowach przekazano do IRŚ Zakładu Ryb Wędrownych w Gdańsku.

Uzupełnienie żwirem sztucznych tarlisk dla gatunków litofilnych

We wrześniu 2019 roku dokonano uzupełnienia żwirem sztucznych tarlisk wybudowanych głównie dla troci wędrownej na rzece Kwaczej i Głaźnej. Żwir, w ilości 20 ton, wyspano na tarliska w Kwaczej przy deflektorach w obrębie zrenaturyzowanego odcinka tej rzeki, w granicach PKDS. Kolejną częścią żwiru uzupełniono sztuczne tarlisko na rzece Głaźnej. Uzyskano w ten sposób zwiększenie powierzchni tarliskowej rzeki wynoszące około 30 m².

Organizacja warsztatów tarliskowych poświęconych badaniu tarła wędrownych salmonidów

W dniach 4-8.11.2019 r. odbyła się kolejna edycja „Warsztatów tarliskowych”. W tym roku przyjechali do nas studenci z UWM w Olsztynie, ZUT w Szczecinie, SGGW w Warszawie oraz UZ w Zielonej Górze. Tradycyjnie tematem przewodnim była ochrona naturalnego tarła troci wędrownej i łososia atlantyckiego. Na wykładach prezentowaliśmy, m.in.: efekty realizowanych przez Park projektów, problematykę tarła ryb łososiowatych, cechy i elementy siedliska „rzeki włosienicznikowej”. Dr hab. inż. Piotr Dębowski, profesor IRS opowiedział o gospodarce łososiowej w Bałtyku oraz o podstawach radiotelemetrii. Odnieśliśmy się także do rodzimych i inwazyjnych gatunków raków występujących w Polsce. Tym ostatnim poświęcony został pierwszy dzień warsztatów, podczas którego zaraczyliśmy rakiem szlachetnym fragment ciekłu z dorzecza Słupi. W terenie dwukrotnie dokonaliśmy odłowu i przerzutu tarlaków na drugą stronę bariery hydrotechnicznej w Skarszewie Dolnym. Dzięki uprzejmości ZO PZW w Słupsku mogliśmy przyjrzeć się jak wygląda sztuczne tarło troci wędrownej i łososia atlantyckiego. I choć warunki nie sprzyjały, udało się zidentyfikować oraz pomierzyć kilka modelowych gniazd tarłowych ryb łososiowatych. Pomimo deszczowej, przez to iście „tarłowej” pogody, program warsztatów został zrealizowany, a jego uczestnicy wrócili do swych zakątków Polski z bagażem wiedzy i nowych doświadczeń.

Ochrona nietoperzy Monitoring zimującej hiropterofauny

W dniach od 5 do 10 lutego pracownicy Parku z pomocą członków koła chiropterologów PTOPI Salamandra przy Uniwersytecie Gdańskim przeprowadzili zimową kontrolę miejsc hibernacji nietoperzy. Tegoroczna kontrola objęła około 30 piwnic znajdujących się na terenie Parku i otuliny, są to piwnice pod budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi, piwnice wolnostojące typu ziemianki, stare studnie, tunel w nasypie kolejowym i stara hydrofornia. Kontrole takie są prowadzone od 2003 roku, poprzedzają je działania czynnej ochrony w postaci zwiększenia ukryć (doklejanie cegieł dziurawek), zabezpieczanie obiektów przed przemarzaniem (nowe drzwi, okiennice) oraz podniesienie wilgotności w obiekcie przez wstawienie kuwet z piaskiem i wodą. Tegoroczna kontrola pozwoliła stwierdzić 138 osobników wśród których znaleźli się przedstawiciele czterech gatunków: nocka Natterera, nocka rudego, gacka brunatnego i mopka, najliczniej reprezentowane w tym roku były nocki Natterera i gacki brunatne ale naszych najcenniejszych mopków w tym roku naliczyliśmy tylko 4. Stabilna liczba inwentaryzowanych nietoperzy oraz nowe kontrolowane obiekty świadczą o właściwie podejmowanych działaniach ochronnych przez pracowników Parku.

Wymiana uszkodzonych i rozwieszanie nowych skrzynek rozrodczych

Montaż i wymiana uszkodzonych skrzynek rozrodczych - 30szt różnego typu (Stratmann, Angielskie i Issel) wykonane z materiału zakupionego ze środków WFOŚ (deski, gwoździe, haczyki, zawiasy i wkręty).

Wczesna wiosna to czas w którym wymieniane są uszkodzone skrzynki rozrodcze dla nietoperzy, które uległy zniszczeniu lub zostały zniszczone w wyniku penetracji dzięciołów. Prace te (w ramach czynnej ochrony nietoperzy) wykonywane są w Dolinie Słupi od ponad

czternastu lat. Skrzynki rozrodcze są bardzo chętnie zajmowane przez nietoperze, w miesiącach letnich prowadzona jest ich kontrola.

Organizacja „Nocy nietoperzowej”

Organizacja „Nocy nietoperzowej” w Słupsku z odłowami nietoperzy w sieci. Kolejna już „Słupska Noc Nietoperzowa” odbyła się 14 czerwca i zgromadziła sporą grupę osób od maluchów po dorosłych - zainteresowanych tą ciekawą grupą ssaków. Spotkanie odbyło się na sali w naszej siedzibie, gdzie po wysłuchaniu bardzo ciekawej prezentacji przeprowadzonej przez pracownika Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego Grażynę Sadowską udaliśmy się nad Słupię w pobliżu Stawku Łabędziego i mostu przy ulicy Orzeszkowej. Po rozstawieniu specjalnych sieci do odłowów nietoperzy z detektorami w dłoniach czekaliśmy na pojawienie się pierwszych nietoperzy. Przed godziną 22.00 nad naszymi głowami i sieciami pojawiły się pierwsze nietoperze-wysoko żerowały borowce wielkie, nad drzewami pojawiły się mroczki późne a wśród zadrzewienia karliki. W rozstawione sieci odłowiliśmy 2 karliki malutkie i jednego karlika większego ku uciesze oczekującej grupy zapaleńców, która mogła wreszcie zobaczyć z bliska te ssaki.

Ochrona mokradel

Odkrzaczanie torfowiska Gogolewko. Z uwagi na ograniczenia finansowe, zaplanowane we wniosku do WFOŚ i GW w Gdańsku prace polegające na koszeniu i usuwaniu odrośli eliminowanych w przeszłości wierzb z terenu rezerwatu przyrody „Gogolewko” ograniczono jedynie do drugiej z wymienionych czynności. Również powierzchnię zmniejszono z 12,5 ha do ok 7 ha. Usuwanie odrośli wierzb przeprowadzono w terminie od 01.04. do 15.04.2019 r. w obrębie dz. nr 192, obr. Gogolewko w oparciu o zapisy Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Gogolewko”.

Zagospodarowanie turystyczne

Przed rozpoczęciem sezonu turystycznego wymieniony został kolejny odcinek trasy rowerowej. Wykonaliśmy i zamontowaliśmy 40 szt. słupków kierunkowych na odcinku Krzynia – Grabówko. Tabliczka kierunkowa składa się : słupka, podstawy metalowej i dwóch tabliczek informacyjnych(wym. 25x25cm). Prowadziliśmy nadzór z ramienia Parku nad nowo powstającymi stanicami wodnymi na Słupi. Wymienione zostały stoły i ławy pod wiatami na stancy w Gałąźni Małej i Leśnym Dworze, łącznie ustawionych zostało 4 komplety ław i stołów. W miejscach gdzie urządzone są dzikie kąpieliska ustawione zostały tablice ostrzegawcze informujące o miejscach niebezpiecznych, ustawiono 10 tablic. Naprawione zostały 4 tablice informacyjne z mapą parku na parkingach leśnych. Wyremontowanych zostało 15 kompletów tablic informacyjnych, ustawionych po granicy Parku. Tablice o treści „ Natura 2000 Dolina Słupi” oraz Park Krajobrazowy Dolina Słupi. Wymienione zostały 22 tablice kierunkowe na trasie rowerowej, na odcinku Gałęzowo – Kartkowo. Przygotowaliśmy do montażu 6 sztuk stojaków drewnianych wraz z tabliczkami opisowymi do oznakowania nowych pomników przyrody.

Edukacja ekologiczna

Zadanie pn. „**Ochrona najcenniejszych walorów przyrodniczych dorzecza Słupi**” jest uzupełniane prowadzoną przez pracowników parku edukacją. Poprzez te działania przyczyniamy się do zmniejszenia skali zagrożeń na które narażone są najcenniejsze siedliska i gatunki związane z doliną rzeczną. Nasze działania edukacyjne są uzupełnieniem zadań prowadzonych w ramach czynnej ochrony, nawiązują także do monitoringu szczególnie cennych siedlisk i gatunków. Wiele uwagi poświęciliśmy zagrożeniom wynikającym z rozprzestrzeniania się w dolinie rzecznej gatunków inwazyjnych, działalności człowieka i innych. Przekazujemy odbiorcom treści dotyczące prowadzonej przez nas działalności oraz uświadamiamy społeczeństwu potrzebę ochrony przyrody i krajobrazu. Realizując edukację ekologiczną współpracowaliśmy z samorządami, jednostkami oświatowymi i kulturalnymi, zarządcami obszarów naszego parku, organizacjami ekologicznymi. Edukacja prowadzona była dla wszystkich grup wiekowych. Założone cele osiągnęliśmy poprzez prowadzenie ciągłej edukacji. W 2019 roku mieliśmy 7215 odbiorców, w tym 3805 to uczestnicy zajęć warsztatowych, prelekcji, konkursów, a 3410 osób to uczestnicy akcji edukacyjnych

W marcu 2019 roku udostępniona została ekspozycja przedstawiająca cenne siedliska w dolinie Słupi - ekspozycja jest częścią Centrum Edukacji Ekologicznej „Słupia rzeka wiedzy”. Działania edukacyjne prowadzone były także w terenie, na ścieżkach edukacyjnych oraz w szkołach i innych placówkach, szczególną uwagę poświęcano tym położonym na terenie i w otulinie parku. Organizując duże imprezy plenerowe na stoisko przygotowano atrakcyjne dla odbiorców pomoce dydaktyczne oraz zakupiono mapy parku będące materiałami promocyjnymi jak i merytorycznymi. W ramach środków WFOŚiGW zapewniono zakup paliwa na dojazdy do szkół i innych instytucji oraz materiały do przygotowania pomocy dydaktycznych i przeprowadzenia konkretnych warsztatów. Na potrzeby działalności merytorycznej zakupiono rękawice i worki na śmieci oraz narzędzia czyszczące (do czyszczenia skanerów i akwarium).

W ramach wydatkowanych środków na organizację konkursów i akcji zapewniono poczęstunek dla uczestników kilkugodzinnych zajęć oraz nagrody dla zwycięzców konkursów, zapewniono transport dla uczestników konkursów i warsztatów terenowych. Zakupiono także książki do biblioteki Parku. Dzięki dofinansowaniu zorganizowano warsztaty tarliskowe dla studentów, zapewniono noclegi, wyżywienie i transport na zajęcia w terenie.

W 2019 roku odbyły się następujące akcje ekologiczne, spotkania i konkursy.

Przeprowadzono etap parkowy i wojewódzki (w Słupsku) XVIII konkursu **Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski** oraz etapy szkolny i gminny XIX edycji na rok szkolny 2019/2020. W ramach obchodów Dnia Ziemi po raz piąty współpracowaliśmy ze SP w Kobylnicy przy organizacji regionalnego konkursu ekologicznego pn. „**Te co skaczą i pelzają**” (24.05.19).

We współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną oraz Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku po raz ósmy zorganizowano konkurs literacko-plastyczny „**Na mapie świata jest takie miejsce**” w tym roku uczestnikami konkursu byli uczniowie szkół podstawowych i szkół średnich pn. „**Drzewa w centrum uwagi**”. W 2019 roku zadaniem uczestników było zaprojektowanie plakatu z okazji Światowego Dnia Ochrony Środowiska.

Konkurs podsumowano na wernisażu w Centrum Edukacji Ekologicznej „Słupia- rzeka wiedzy”. Finałiści konkursu wzięli udział w warsztatach terenowych na szkółce leśnej w Łysomicach.

Po raz XX w dniu 17.06.2019 zorganizowano warsztaty terenowe dla szkół podstawowych z gminy Kobylnica pn. „**Ekolandia**”. Warsztaty odbyły się w Słupsku, uczestnicy zwiedzili min. wystawę w centrum. W zakresie współpracy z osobami niepełnosprawnymi zorganizowano także warsztaty terenowe w Krzyni oraz noc nietoperzową w Damnicy.

Przygotowano i przeprowadzono XXVIII Konkurs Wiedzy o Ochronie Przyrody i PK „Dolina Słupi” pn. „**Poznajemy płazy PKDS**”. W konkursie wzięły udział szkoły z miasta Słupska i Bytowa oraz powiatów słupskiego i bytowskiego. W ramach przygotowań do konkursu odbyło się spotkanie warsztatowe na trasie Słupsk- Krępa- Łysomice.

W okresie wakacyjnym przygotowano i przeprowadzono spacer przyrodniczy po mieście dla turystów i mieszkańców Słupska. Pomysłodawcą imprezy jest Centrum Informacji Turystycznej w Słupsku. Pracownicy Parku zaprezentowali swoją działalność z czynnej ochrony na słupskich przepławkach oraz oprowadzili grupę wzdłuż Słupi i po sali edukacyjnej w siedzibie parku.

Współorganizowano **konkurs krasomówczy** dla młodzieży, głównym organizatorem było Koło Przewodników PTTK w Słupsku, konkurs odbył się w Centrum „Słupia-rzeka wiedzy”. Na prośbę nadleśnictw pracownicy parku przeprowadzili **szkolenia dla leśników** z Nadleśnictw: Leśny Dwór, Damnica, Łupawa, Bytów. Tematyka szkoleń dotyczyła gatunków inwazyjnych monitorowanych w lasach państwowych. Przygotowano warsztaty w CIEE w Gdańsku pod nazwą „Co powiedziałyby trochę gdyby miała głos? Tradycyjnie zorganizowano tygodniowe warsztaty tarliskowe dla studentów kierunków rybackich. W ramach warsztatów studenci uczestniczyli w cyklu wykładów oraz uczestniczyli w wyjazdach terenowych. M in. przeprowadzono zajęcia na słupskich przepławkach, uczestniczono w sztucznym tarle, przerzucano tarlaki przez bariery hydrotechniczne, zaraczano ciek wodny w parku. W ramach dni otwartych z parkiem, przeprowadzono prelekcje w szkołach położonych w pobliżu Słupi i Skotawy tj. SP w Kwakowie, Kobylnicy, Dębicy Kaszubskiej i Głobinie. Wybór akurat tych placówek podyktowany był ich położeniem oraz dużą presją kłusowniczą w rejonach powyższych miejscowości.

Zorganizowano akcje edukacyjne: Dni Otwarte w Centrum Edukacji Ekologicznej „Słupia-rzeka wiedzy” połączone z otwarciem wystawy fotograficznej pn. „**Wędrówka ku dorosłości**”, **Słupska Noc Nietoperzowa**, **Wystawa grzybów**, **Dzień Krajobrazu na terenie PKDS**, współorganizowano „**Bioróżnorodność - poznaj by zachować**”- akcję edukacyjną w Trójmieście, „**Jarmark Gryfitów**”, Piknik Rodzinny organizowany przez Słowiński Park Narodowy, przygotowano stoisko podczas Pikniku Żeglarskiego organizowanego przez Ligę Morską i Rzeczną oraz współorganizowano rajd na orientację z „Głosem Pomorza” w plener. Zaplanowany na czerwiec **Rajd Rowerowy „Szlakiem Doliny Słupi”** został zrealizowany w sierpniu 2019.

Pracownicy PKDS uczestniczyli w szkoleniu z diagnostyki drzew dla pracowników PZPK oraz w splotwie szkoleniowym rzeką Radew, w ramach projektu Drawa Life.

.Pkt. 8. Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.

Udział w konferencji Green Week

Ze względu na tematykę konferencji Green Week w Brukseli oraz brak akcji towarzyszących organizowanych przez Stowarzyszenie Pomorskie w Unii nie odbył się wyjazd pracowników. W zamian jedna osoba uczestniczyła w warsztatach organizowanych przez Prowincję Gelderland w Holandii we współpracy z Komisją Europejską na temat "utrzymania i poprawy usług ekosystemowych na obszarach miejskich". Dodatkowo zostały zakupione materiały do organizacji wystaw i imprez edukacyjnych np. namioty wystawiennicze.

Organizacja konkursu „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”.

W 2019 roku odbył się finał wojewódzki konkursu PPKP, a w dniach 3-7 czerwca finał ogólnopolski. W tym roku organizatorem był Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych. Część konkursowa odbyła się we wtorek 4 czerwca w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie. Uczniowie musieli wykazać się wiedzą z zakresu biologii i geografii ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień z ochrony przyrody, ochrony środowiska i ekologii oraz zdolnością rozpoznawania chronionych gatunków roślin i zwierząt oraz roślin pospolitych. Część pytań dotyczyła polskich parków krajobrazowych. Pierwsze miejsce zajęła drużyna z województwa podkarpackiego. Drużyna ze Szkoły Podstawowej w Silnie (**Łukasz Szmagliński, Kinga Lemanczyk, Hubert Witkowski, Paulina Januszewska** z opiekunem Barbarą Szczęsną) reprezentująca województwo pomorskie **zajęła II miejsce**. Przez kolejne dni uczestnicy konkursu mieli okazję poznać walory przyrodnicze i kulturowe Mazowsza. Zwiedzili w Warszawie - Zamek Królewski, Stare Miasto, Centrum Nauki Kopernik, Pałac Kultury i Nauki oraz Stadion Narodowy. Uczestnicy konkursu mieli okazję odwiedzić siedzibę Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego w Kaliskach oraz Zamek-Zbrojownię w Liwie.

Warsztaty dla pracowników PAZPK

Zostały zorganizowane warsztaty poświęcone diagnostyce drzew. Pracownicy ramach swoich obowiązków służbowych opiniują wycinkę drzew na terenach parków krajobrazowych wchodzących w skład PAPK. Specjalistyczna wiedza jest niezbędna do profesjonalnego wykonywania swoich obowiązków. Dodatkowo pracownicy wzięli udział w kursie „Ocena hydromorfologiczna rzek”.

Działalność wydawnicza i promocja PZPK

W ramach zadania Promocja PZPK wykonano wystawę fotograficzną „Wędrówka ku dorosłości” oraz odbył się wykład autora p. Marcina Ogrodzkiego nt. żurawi – biologii, zwyczajach, behawioryźmie oraz fotografowaniu w PK „Dolina Słupi”. Wydano drukiem album „Torfowiska województwa pomorskiego” oraz kalendarz promujący skarby przyrody województwa pomorskiego. Album jest już kolejnym 6 z serii wydawnictw albumowych o pomorskiej przyrodzie, do tej pory wydano „Piękne Morze Bałtyckie”, Krajobrazy województwa pomorskiego”, „Lasy – zielony skarb województwa pomorskiego”, „Jeziora województwa pomorskiego”, Rzeki Pomorza”. Do prowadzenia działalności wydawniczej, promocyjnej oraz informacyjnej w tym GIS zakupiono komputer, licencje oprogramowania Corel oraz serwer do przechowania dużej ilości fotografii pracowników całego Zespołu.

Podnoszenie kwalifikacji pracowników PZPK poprzez udział w szkoleniach, warsztatach i konferencjach przyrodniczych.

W ramach podnoszenie kwalifikacji zawodowych jedna osoba wzięła udział w kongresie diagnostyki drzew oraz dwie osoby wzięły udział w konferencji "Kazimierski Park Krajobrazowy - 40 lat i co dalej?".